

กิจกรรมที่ 9

เวทีตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อดูความถูกต้องของข้อมูล

วัน เดือน ปี

18 มิถุนายน 2547

ผู้เข้าร่วมประชุม

- นักวิจัย
- กองประสานงานกลาง ฯ

ขั้นตอนในการทำกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ

1. นำข้อมูลจากวันที่ 16 มิถุนายน มาตรวจสอบต่อ
2. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์

ขั้นดำเนินการ

1. นำข้อมูลขึ้นกระดานครีปชาร์จ เพื่อให้เห็นข้อมูล
2. ช่วยกันตรวจสอบความถูกต้อง และระดมความคิดเห็น

เครื่องมือและวิธีการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม
2. กระดานครีปชาร์จ

เนื้อหาในกิจกรรม

พูดคุยการทำงานในปัจจุบันว่า การทำงานปัจจุบันใช้เครื่องมือที่ได้จากภายนอก เน้นการลงทุกอย่างเช่น รถไถ พันธุ์ข้าว ปุ๋ยและสารเคมี ทำเพื่อขาย ทำนาปีละ 2 ครั้ง มีการเผาซึ่ง การทำงานมีความรวดเร็ว เน้นการเพิ่มผลผลิต โดยการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากต่อไร่ การใช้ภูมิปัญญาจากในอดีตไม่ค่อยมี

กิจกรรมที่ 10

ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมทำขวัญข้าวบ้านตำนาน

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้แนวทางการวิจัย และได้รับข้อมูลภูมิปัญญา
2. การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมการทำขวัญข้าว

สถานที่

วัดตำนาน ตำบลตำนาน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

วัน เดือน ปี

12 กรกฎาคม 2547

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ทีมวิจัย

ขั้นตอนในการทำกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ

- ทำความเข้าใจกับทีมวิจัย และนัดวันเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมและเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บ

ข้อมูล

ขั้นตอนดำเนินการ

1. เดินทางจากพนาสูง เข้าร่วมกิจกรรมทำขวัญข้าว ที่วัดตำนาน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
2. เก็บข้อมูลการทำขวัญข้าว และจากการจัดนิทรรศการ เรื่องของพันธุ์ข้าว
3. ประชุมทีมสรุปข้อมูล

เครื่องมือและวิธีการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. ข้อมูลการทำวิจัยข่าวจากการจัดกิจกรรม
2. การถ่ายภาพ
3. การจดบันทึกข้อมูล
4. บันทึกเทป

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

การจัดงานทำวิจัยข่าวบ้านดำนานจัดขึ้นเพื่อ พื้นฟูภูมิปัญญาประเพณีวัฒนธรรม การสืบถอดภูมิปัญญา และเพื่อให้เห็นคุณค่าของข่าว กิจกรรมมีการเชิญแม่โพสพ พิธีสงฆ์ การแข่งขันข้อมข้าวสาร การจัดนิทรรศการ เพลงบอก รำโนราห์ของนักเรียน การเล่นเกมยาว ฯลฯ

สรุปการประชุมทีม

การจัดนิทรรศการต้องทำไปตามประเพณีทุกปี และเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรม

จุดอ่อนของการจัดงาน

- มีกิจกรรมน้อย
- ผู้เข้าร่วมยังไม่หลากหลาย แต่มีผู้เข้าร่วมมาตามเป้าหมาย
- การประชาสัมพันธ์มีน้อย

แนวทางในการจัดงานครั้งต่อไป

1. เพิ่มกิจกรรมให้มีความหลากหลายขึ้น
2. ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง
3. การทำวิจัยข่าวต้องทำเป็นประเพณี
4. มีเวทีพูดคุยการทำนา และแลกเปลี่ยน

ข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม

1. การจัดทำวิจัยข่าว สามารถนำมาปรับใช้ในพื้นที่ได้
2. นอกจากทำวิจัยข่าวแล้ว สามารถสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อีก

ข้อเสนอแนะ

- ประเพณีทำวิจัยข่าวต้องสอดแทรกองค์ความรู้และวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งใกล้ไกล

กิจกรรมที่ 11

เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง
2. เพื่อได้รู้ข้อมูลรายละเอียด เกี่ยวกับการทำนาและการใช้ภูมิปัญญา

สถานที่

สวนนายชีพ แก้วบุญส่ง

วัน เดือน ปี

16 กรกฎาคม 2547

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ทีมวิจัย

ขั้นตอนในการทำกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมทีม เพื่อแบ่งงานความรับผิดชอบ
2. เตรียมเนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์

ขั้นดำเนินการ

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดเวที
2. นักวิจัย นำเสนอข้อมูล แลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น

เครื่องมือและวิธีการในการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. การนำเสนอข้อมูลการทำนา แล้วช่วยกันเติมเต็มข้อมูล
2. ระดมความคิดเห็นร่วมกัน

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

การอธิบายเครื่องมือในการไถนา วิธีการสอนวัว การไถ วิธีการหว่านข้าว นาดำ หว่าน แห้ง การดูแลบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว ประวัติแม่โพสพ พันธุ์ข้าว วิธีชีวิตการทำนา การประกอบอาชีพ

ปัญหา / อุปสรรค

- ไม่ค่อยมีปัญหา เพราะมีผู้ชัดเจนในการทำนาทั้งในอดีต และปัจจุบัน

กิจกรรมที่ 12

วิเคราะห์ข้อมูลย่อย

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
2. เพื่อให้เห็นว่าข้อมูลมีความสำคัญอย่างไร

วัน เดือน ปี

22 กรกฎาคม 2547

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย

ขั้นตอนในการทำกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ

1. พุดคุยในการเตรียมข้อมูล
2. เตรียมอุปกรณ์

ขั้นตอนดำเนินการ

นำข้อมูลมาจากการลงเก็บข้อมูล ขึ้นกระดาศคิปชาร์จ เพื่อความถูกต้อง

เครื่องมือและวิธีการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. ข้อมูลที่ลงเก็บข้อมูลจากพื้นที่
2. กระดาศคิปชาร์จเพื่อบันทึกความคิดเห็น

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

นำข้อมูลที่ลงเก็บในพื้นที่การเก็บข้อมูล เศรษฐกิจ รายรับรายจ่าย

กิจกรรมที่ 13

วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง
2. เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้อมูล

วัน เดือน ปี

8 สิงหาคม 2547

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ทีมวิจัย

ขั้นตอนในการทำกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ / ดำเนินการ

1. นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ครั้งก่อนมาวิเคราะห์ต่อ
2. เตรียมวัสดุ / อุปกรณ์
3. ระดมความคิดเห็น

เครื่องมือและวิธีการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. ข้อมูลการทำนา
2. บันทึกข้อมูล
3. ทีมงานช่วยกันระดมความคิดเห็น

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำข้อมูลจากการสำรวจ ภูมิปัญญาในการทำนามาวิเคราะห์ความสำคัญ
- เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา
- การแรกไถนา
- การแรกหว่านข้าว
- การบำรุงรักษาต้นข้าว

- การแรกเก็บเกี่ยวข้าว
- การทำขวัญข้าว
- การเก็บข้าวเข้ายุ้งฉาง

ปัญหา / อุปสรรค

- ไม่มีพี่เลี้ยงติดตามในเวที ทำให้ข้อมูลที่เป็นบางอย่างไม่ได้ทำการเก็บเพิ่มเติม เนื่องจากทีมวิจัยไม่รู้ว่าจะต้องเก็บข้อมูลอะไรเพิ่มเติมอีกบ้าง

กิจกรรมที่ 14

เวทีนำเสนอผลการวิจัย

เป้าหมาย / วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ผลการวิจัย
2. เพื่อให้ชุมชนได้ทราบแนวทางในการใช้ภูมิปัญญาในการทำนา

สถานที่

สำนักสงฆ์ท่าประดู่

วัน เดือน ปี

วันที่ 8 สิงหาคม 2548

ผู้เข้าร่วม จำนวน 50 คน

- นักวิจัย
- ชาวบ้านที่สนใจ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมเตรียมการ
2. เชิญชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม
3. เตรียมสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ในการประชุม

ขั้นดำเนินการ

1. ทีมวิจัยแนะนำตัวโดยมีนายอำมร สุขวิน เป็นผู้ดำเนินรายการ
2. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

เครื่องมือและวิธีการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้

1. เอกสารข้อมูลรายงานความก้าวหน้า
2. ชาวบ้านช่วยกันเติมเต็มข้อมูล
3. แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

1. ความเป็นมาของโครงการวิจัยและกระบวนการทำงานวิจัย
2. ผลที่ได้รับจากการทำงานวิจัย
3. แนวทางในการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. แลกเปลี่ยนในเวที

- การใช้ภูมิปัญญาในอดีตไม่สามารถฟื้นฟูได้หมดทุกเรื่อง เช่น การไถนาโดยใช้วัวเป็นเครื่องมือไม่สามารถทำได้ เนื่องจากปัจจุบันถ้าหากว่ายังใช้วัวในการไถนาก็ไม่ทันกับความต้องการและเวลาในการทำนามีจำกัด การไถนาโดยใช้วัวก็ไม่ทันกับฤดูกาลเพราะใช้เวลานานในขั้นตอนนี้ทำให้ขั้นตอนต่อไปก็เสียเวลาไปด้วย นอกจากนั้นการเก็บเกี่ยวด้วยแกละก็ทำไม่ได้ทั้งหมดเนื่องจากเป็นการใช้ระยะเวลานานในการเก็บเกี่ยวเพราะเก็บได้ครั้งละ 1 รวง ซึ่งในความเป็นจริงในยุคปัจจุบันชาวนาแต่ละรายทำนากันรายละเอียดหลายไร่ ดังนั้นการเก็บเกี่ยวต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่เร็วที่สุดในการเก็บเกี่ยวให้เสร็จก่อนที่ฤดูฝนจะมาถึง

ปัญหาอุป/อุปสรรค

- การนำเสนองานวิจัยได้เพียงข้อมูลที่เป็นตัวหนังสือชุมชนยังไม่แน่ใจว่าแนวทางในการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้ผลเป็นอย่างไร

แนวทางในการแก้ปัญหา

1. มีแปลงทดลองในการใช้ภูมิปัญญาในการทำนาโดยที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมและแก้ปัญหา
2. ต้องต่อยอดงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการ

แนวทางการฟื้นฟูการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาได้ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำนาในอดีตว่าได้พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อยที่สุด จนถึงระดับที่ไม่มีการพึ่งพาจากภายนอกเลย

ภูมิปัญญาที่ค้นพบ

ที่	ภูมิปัญญาที่ค้นพบ	แบบเก่า	แบบใหม่
1	การใช้เครื่องมือ	ใช้วัวในการไถ, เก็บกับแกละ	ใช้รถ, ตัดด้วยรถ
2	การใช้พันธุ์ข้าว	พันธุ์พื้นบ้าน	พันธุ์ข้าวผสมระยะสั้น
3	วิธีการทำ - บำรุงรักษา	ทำครั้งเดียว, ใช้น้ำคอก	ทำ 2 ครั้ง, ใช้สารเคมีปุ๋ยเคมี
4	การช่วยเหลือพึ่งพากัน	ช่วยเหลือกัน	ทำเองและจ้างแรงงาน
5	พิธีกรรมต่างๆ	มีหลายพิธีกรรม	ไม่ค่อยมี

มีการเอื้อเฟื้อเป็นการทำนาที่มีการช่วยเหลือกันในชุมชน และเอื้อเฟื้อต่อสิ่งแวดล้อม แต่ปัจจุบันการทำนาพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่มองแค่เพียงเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และความมั่นคงทางอาหาร

จากองค์ความรู้ที่ได้และจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นจากการทำนาแบบเก่าและแบบใหม่ได้นำมาผสมผสานมาเป็นแนวทางในการทำนาต่อไป

1. ทำนาปีละ 2 ครั้ง
 2. การเตรียมดินใช้เครื่องมือตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และรูปแบบการทำนา
 3. ใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านในนาปีหรือข้าวพันธุ์เชิงพาณิชย์และมีการคัดพันธุ์ข้าวใช้เองโดยกำหนดพื้นที่ที่ต้องการใช้ทำพันธุ์
 4. การบำรุงรักษาใช้น้ำคอก ปุ๋ยหมักชีวภาพ สมุนไพรต่างๆ
 5. ช่วยเหลือกันในการผลิตปุ๋ยหมักใช้เอง
 6. ช่วยเหลือกันในการกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช (อาจคาดหวังได้น้อย ดูความเป็นไปได้)
 7. ช่วยกันอนุรักษ์ดิน, น้ำ, พืช, สัตว์ ที่เป็นประโยชน์
 8. การเก็บเกี่ยวใช้เครื่องมือตามความเหมาะสม ในสภาพปัจจุบันที่มีฝนตกไม่ตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตในช่วงการเก็บเกี่ยวช้าและทำให้ผลผลิตเสียหายได้เนื่องจากฝนตก
 9. จะต้องมีการทำขวัญข้าวประจำปีหรือใช้พิธีกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสมและเป็นไปได้
- จากแนวทางในการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นทางออกให้กับชุมชนได้โดยใช้ 4 รว คือ

1. ร่วมคิด
2. ร่วมทำ
3. ร่วมแก้ปัญหา
4. ร่วมรับผลประโยชน์

บทที่ 4 ผลที่ได้จากการดำเนินงานวิจัย

ข้อมูลการทำงานในอดีต

ข้อมูลการทำงานปัจจุบัน

ภูมิปัญญาที่ค้นพบ

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

บทที่ 4

ผลที่ได้จากการทำงานวิจัย

ข้อมูลการทำนา

ข้อมูลการทำนาในอดีต

การทำนาสมัยก่อนนั้นไม่เหมือนกับสมัยนี้เพราะแต่ก่อนนั้นได้ใช้วัวไถนา เพราะฉะนั้นต้องเตรียมแอกเครื่องไถให้พร้อม คือ หางยาม หัวหมู คันไถ หลังจากนั้นต้องสอนวัวให้ใช้งานได้เสียก่อน 6 – 7 วัน เพื่อให้วัวจำคลองไถได้ เมื่อวัวใช้งานได้แล้วก็ไถวันแรกไถ (ดูฤกษ์ไถวันแรก) หาวันที่เป็นมงคล เช่น วันศุกร์หนึ่ง ในช่วงเดือน 6 – 8 คือก่อนพระเข้าพรรษา

วิธีการไถนา

เดือนหกเมื่อฝนตกก็ลงมือไถนาครั้งแรก เรียกว่า การไถตะ ครั้งที่ 2 เรียกว่า การไถแปล เมื่อไถแปลครั้งแรกเสร็จแล้วทิ้งหญ้าไว้ให้หญ้าตายสนิทก็เริ่มไถแปลครั้งที่สองเสร็จแล้ว เตรียมข้าวปลูก และนำไปหว่าน แล้วไถกลบข้าวเป็นการไถนาหว่านข้าวรับหว่าน หรือ คอยฝนเดือนแปด ใช้ข้าวปลูกประมาณ 10 ก.ก. / ไร่

การคัดเลือกพันธุ์ข้าวทำอย่างไร

ต้องคัดเลือกข้าวปลูกที่ไม่โดนฝน แล้วคัดเลือกไม่ให้เจือปนกับข้าวพันธุ์อื่นๆ หรือเลือกข้าวที่เป็นเสียงมาคัดเลือกเอารวงที่ไม่ต้องการออกหลังจากนั้นนามานวดหรือผัดร่อนเอาช่อและข้าวที่ลีบออกต่อจากนั้นก็นำไปตากแดดให้เมล็ดข้าวร้อนก่อนถึงจะนำไปหว่านได้

การบำรุงรักษาต้นข้าว

เมื่อข้าวออกรวงแล้ว 2 – 3 เดือน ก็ลงถอนหญ้าให้ข้าว ถอนหญ้าไปช่อมข้าวไป ใส่ปุ๋ยคอก ดินภูเขา หรือบางทีเอามาคลุกเคล้ากับเมล็ดข้าวปลูก เพื่อไม่ให้เป็นโรค เมื่อถึงเดือนสามเดือนสี่ข้าวก็เริ่มสุก อายุของข้าว ห้าเดือนถึงหกเดือน

ก่อนเก็บข้าวทำอย่างไร

การเก็บเกี่ยวเมื่อก่อนนั้นเก็บทีละรวงเก็บกับแกละ แต่ต้องดูฤกษ์ดูวันเสียก่อนว่าวันไหนดีไม่ดี คือวันศุกร์ เวลานกขุมรังหรือตอนเย็น เมื่อได้วันดีแล้ว ต้องแรกเก็บก่อน (เอาฤกษ์เอายามก่อน) เป็นการเอา

ไม้มัดรวมกับต้นข้าว จะมีการทอคาถาสวด และความเชื่อคนคนสมัยก่อนจะต้องเอาไม้ชุมแสง ชุมภู เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยแล้วเขาจะเอาคนที่รู้เรื่องเกี่ยวกับการแรกเก็บข้าว ไปตัดข้าวที่มัดรวมกันไว้เอากลับมาบ้าน คนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องเหล่านี้มาตัดไม่ได้เพราะจะต้องมีการว่าคาถาอาคมเสียก่อน ขณะที่เอาข้าวกลับบ้านมา จะพูดไม่ได้ถึงแม้ว่าจะมีคนถามหรือพูดด้วยก็จะเป็นอันขาด เมื่อเก็บเสร็จแล้วก็จะต้องผูกขี้หลังจากนั้นก็จะต้องเอาดินมาวางไว้บนขี้ ข้าวจะต้องเอาขึ้นบ้านวันเสาร์ เมื่อก่อนชาวนาจะทำข้าวเหนียวกันเกือบจะทุกบ้าน ในช่วงที่เก็บข้าวก็จะมีมีการเอาข้าวเหนียวมาตำเป็นข้าวหมากเป็นประเพณีแล้วเอาไปตั้งกลางหาวถวายเทวดา หรือเอาใส่ไปถวายพระเพลิง วิธีการเก็บข้าวกับแกละเก็บได้ที่ล่องพงพอได้หน้าแกละนำใส่อีกมือ พอได้ 5 - 6 หน้าแกละแล้วมัดเป็นเสี่ยงในการมัดเสี่ยงใช้ซึ่งข้าวมัดการเก็บมีการขอมมือหรือการออกปาก (ลงแขก)รวมพักรวมพวกกันมาเก็บโดยไม่ให้เจ้าของนา

การขนย้ายข้าวจากนมาบ้าน

ให้แกลหาข้าวจากนมาบ้าน ไม่เกิน 50 เลียงต่อหาบ ผู้ขายขนทั้งวันจนข้าวหมด ในการหาบข้าวก็มีการออกปากกันด้วย หรือบางครั้งหาบก้นตอนกลางคืนที่เป็นคืนเดือนแฉ่ง (คืนที่พระจันทร์เกือบจะเต็มดวงถึงเต็มดวง) เอามาถึงบ้านก็ต้องจัดวางไว้เป็นชั้นๆ ตอนที่กำลังจัดวางข้าวนั้นก็ห้ามพูดกับใคร เขาว่าจะขวัญข้าว และจะต้องใส่เสื้อผ้า ไม่ใส่ได้ เมื่อก่อนนั้นทับทิมเดือนก็ไม่ได้ จะต้องมีการหาหมอมาทาขวัญข้าว เวลาจัดข้าวจะต้องชุมหัวเลียง 3 เลียง เขาเรียกว่าการชุมหัว ถ้าไม่ถึงวันดีเดือนดีก็จะไม่เอาข้าววันที่เอาข้าวไม่ได้คือวัน พระ วันจันทร์ วันสงกรานต์ เมื่อก่อนเดือนหกเอาข้าวมาตำได้ นวดได้

การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร

เมื่อก่อนถ้ามีงานแต่งงาน งานบวชนาค จะมีการออกปากขอมข้าวเพื่อเอาไว้เลี้ยงแขกที่มาในงาน เพราะคนสมัยก่อนมีน้ำใจมีการช่วยเหลือเผื่อแผ่กับเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี เอาข้าวมานวดแล้วฝักร่อนแล้วนำไปตากแดดตากจากนั้นเอามาสีมือแล้วเอามาขอมให้เป็นข้าวสาร ต่อจากนั้นก็นำมาฝักร่อนให้รำข้าวออกแล้วเลือกกากออก เมื่อแล้วเสร็จทุกกระบวนการก็นำไปให้คนเฒ่าคนแก่ก่อนที่จะเอาไปกินเองเพราะว่าเป็นประเพณีมาแต่ก่อน

พันธุ์ข้าวที่มี

1. ข้าวจำปา ข้าวช่อเบา ข้าวขาว ข้าวช่อจังหวัด
2. ข้าวนางกลาย ข้าวช่อผดัด ข้าวนางฝ่าย ข้าวลูกดำ
3. ข้าวเขมทอง ข้าวปิ่นแก้ว ข้าวไข่มดริน ข้าวช่อกาบดำ
4. ข้าวมาลีขาว ข้าวกลีบเมฆ ข้าวช่อนาง ข้าวหนังไขเปิด
5. ข้าวหัวนา ข้าวเล็บนก ข้าวหอมจันทร์ ข้าวสังหยด

6. ข้าวเม็ดเชื้อ ข้าวจำปาทอง ข้าวช่อพรวัว ข้าวน้ำค้าง
7. ข้าวดอกไม้มัไซ ข้าวไหลผุด ข้าวผักบั้ง ข้าว กข 13
8. ข้าวจำปาเหลือง ข้าวอุเด่น ข้าวมาเลขาว ข้าวดอกยอม
9. ข้าวช่อไม้ไผ่ ข้าวลูกเงาะ ข้าวพวงทอง ข้าวลูกขอ
10. ข้าว 2 รวง ข้าวนางพระยา
11. อาชีพที่นอกเหนือจากการทำนา

ผู้ขายหาปลาผู้หญิงสานเสื่อ ในการหาปลาไปหาในพรุในคลองในทะเลน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการหาปลา เช่น หลอม อวน ไซเบ็ด ยอ เขงเลง แห ส้อน ถ้าหากหาปลาในนาข้าวใช้ไซดักของนา ส้อนดักได้ทั้งกุ้งและปลา ผู้หญิงที่สานเสื่อไปหาจากพรุทะเลที่ออกเอง ต้องลงเรือออกไปหาเป็นวันสองวัน หรือหลายวันต้องคำนึงกว่าจะได้จุดมาสาน

การปลูกผักก็มีมากส่วนใหญ่ปลูกไว้กินเองและแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน เช่นปลูกผักสวนครัว วิธีชีวิตอยู่ง่ายกินง่ายพึ่งพาอาศัยกันได้ เจ็บไข้ไม่สบายใช้ยาสมุนไพรไม่ได้ไปหาหมอเพราะไม่มีโรงพยาบาลไม่มีหมอ รักษาตนเอง ในชุมชนมีผู้รู้เรื่องสมุนไพรอยู่บ้าง

ชนิดของปลาที่มี

1. ปลาดุก ปลาดุกช่อน ปลาดุกอิน ปลาดุกพรหม
2. ปลาฉลาม ปลาลิง ปลาทู ปลาลำปำ
3. ปลาหมิ่น ปลาช้ำม ปลาหยาดตาแดง ปลาโสด
4. ปลาหลด ปลาดูบ ปลากด ปลาบู่
5. ปลาแขยง ปลาทก ปลาหมอ ปลาดุก
6. ปลาดูบ ปลาลำพัน ปลากะดี่ ปลาโรง

* ปลาดุกมี 4 ชนิด คือ ปลาดุกเนื้ออ่อน , ปลาดุกดำ , ปลาดุกต่าง , ปลาดุกเลา
ปลาแขยง มี 3 ชนิด คือ ปลาแขยงฟ้า , ปลาแขยงหมู , ปลาแขยงซีโก้

* ปลาที่ขีดเส้นใต้พอจะมีอยู่บ้าง ส่วนปลาในนาปัจจุบันไม่ชุกชุม ลูกคักก็ไม่มีแล้วเนื่องจากใช้สารเคมีในนาข้าวแลมีเปิดเป็นฝู่งที่เลี้ยงไว้ตามทุ่งนาก็กินลูกคักหมด

พืชผักที่มีอยู่ในนาที่นำมาเป็นอาหาร

ผักกรัน ผักหวา ผักบัวนา ผักขี้ได้ ผักบั้ง ผักตบ พืชผักหลายชนิดซึ่งปัจจุบันไม่มีในนาแล้ว ที่ยังพอมีอยู่บ้างคือ ผักบั้งกับผักกรัน แต่ก็กินไม่ได้แล้วเนื่องจากในนามีแต่สารเคมี

พัฒนาการการทำนา

ถ้าจะแบ่งยุคการทำนานั้นอาจแบ่งได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือแบ่งตามการเก็บเกี่ยว เมื่อ 50 ปีก่อน การไถนาใช้วัวไถหว่านแห้งและนาดำ ใช้ปุ๋ยคอก ดินเขา การเก็บเกี่ยวใช้แกละเก็บทีละรวงแล้วมัดเป็นเลียง แล้วนำมาเก็บไว้บนลอมไว้ขายหรือกิน ถ้าหากจะขายก็เมื่อยามจำเป็น ประมาณ พ.ศ. 2520 การไถใช้รถไถนาเดินตาม หว่านน้ำตม ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยากำจัดวัชพืช การเก็บเกี่ยวโดยการตัดกับเคียว นวดด้วยเครื่องนวด ขายข้าวในนาเลย

ประมาณ พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน การไถใช้รถไถนาเดินตามและรถไถเดินตาม การใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืชศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวใช้รถตัดออกเป็นกระสอบเลย และขายในนาเลย การทำนาปัจจุบันทำกันสองครั้ง โดยใช้รถไถนาเดินตามและรถเดินตาม ในการเตรียมดินโดยการสูบน้ำเข้านาจนแล้วไถจะเป็นการไถครั้งแรก และบางรายก็ไถแปร เช่นรถเดินตามไม่ต้องไถแปร เมื่อไถครั้งแรกหรือไถแปรแล้วก็ใช้ลูกดี ตบที่ไถให้เป็นโคลนสองถึงสามครั้งเปิดน้ำออกให้หมด ใช้คลาดผูกกับไม้กระดานยาว 2 - 3 เมตร ลูบให้เสมอกัน เสร็จแล้วใช้กาบมะพร้าวผูกกับคลาด แล้วลากให้เป็นร่อง ร่องกว้างประมาณ 2 - 3 เมตร

การเตรียมข้าวปลูก

คัดเลือกข้าวปลูกที่ไม่มีสิ่งที่เป็นพิษกับข้าวที่ใช้อายุ 3 - 4 เดือน หากเป็นนาปีอายุ 5 เดือน ใช้ข้าวปลูก 20 - 25 กก. / ไร่ ข้าวปลูกต้องตากแห้งไว้ก่อนอย่างน้อย 1 เดือน ก่อนที่จะทำการหว่านต้องเร่งการงอกของข้าวปลูกก่อนคือนำข้าวปลูกไปแช่น้ำ 1 คืน แล้วเมื่อครบ 1 คืนแล้วยกขึ้นไว้ประมาณ 2 คืน ในขณะที่ยกขึ้นนั้นถ้าหากข้าวปลูกแห้งจะต้องรดน้ำให้ชุ่ม เมื่อข้าวปลูกงอกแล้วก็นำไปหว่านได้เลย (การเร่งให้ข้าวงอกจะต้องคำนวณให้ลงกับการทำเพื่อความสะดวก)

การบำรุงรักษา

เมื่อหว่านข้าวได้ประมาณ 15 - 20 วัน ต้องสูบน้ำเข้านาจนน้ำไว้ อายุ 25 - 30 วัน ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16 - 20 - 0 หรือ 46 - 0 - 0 และกำจัดวัชพืชหรือศัตรูด้วยสารเคมี ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 อายุได้ 2 - 3 เดือน ใช้สูตรเดิม การใส่ปุ๋ยจนได้เก็บเกี่ยวข้าวตกอยู่ไร่ละประมาณ 1 กระสอบ การเก็บเกี่ยว ถ้าเป็นนาปรังประมาณเดือนสิงหาคม ถ้าเป็นนาปีประมาณเดือนกุมภาพันธ์ เกี่ยวด้วยรถเกี่ยวข้าวเป็นกระสอบ การขนย้ายใช้รถไถนาเดินตามติดลูกลากลากจากนาเขียวละ 5 - 6 กระสอบมาที่ถนนแล้วรถโรงสีหรือโรงอบขายกันในนา ข้าวบางส่วนก็เอาไว้กินบ้างบ้างไม่มาก หรือไว้ทำข้าวปลูกต่อไป

พระคัมภีร์แม่ศรีโพสพ

อธิบายหลักฐานความเป็นมาของต้นข้าว พิธีกรรมอันกระทำในท้องนาตลอดจนถาอาคมอันคนโบราณเชื่อถือ และให้ทำพิธีในท้องนา แต่ขึ้นด้วยสำนวนเทศนาโวหาร มีความไพเราะดังเทพนิยาย

เทพนิยายแม่ศรีโพสพ

อันองค์นางมีศรีโพสพพแก้วนี้ เดิมทีเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ ทรงนามว่านางสวเทวี เป็นสนมเอกขององค์สมเด็จพระอมรินทราบาราช นางนี้มีผิวพรรณเป็นทองและมีกลิ่นพระวรกายหอมเหมือนเกสรดอกไม้ จึงได้รับหน้าที่เป็นเทพธิดาผู้รักษาสวนสวรรค์สำหรับเก็บดอกไม้นำไปถวายสมเด็จพระอมรินทราบาราช เพื่อให้พระองค์ได้ทรงบูชาพระรัตนตรัย ในวันพระ ๘ ค่ำ ๑๔ - ๑๕ ค่ำ

อยู่มาวันหนึ่ง ครั้นถึงวันอุโบสถปักขคณนา แม่เทพธิดาศรีโพสพเจ้าจึงเข้าไปสู่สวนสวรรค์เลือกเก็บพรรณบุปผชาติอันกำลังจะเบ่งบานตระการตา บรรจงจัดใส่ไว้ในพานทอง ทำให้วิจิตรสวยงามงดงามแล้ว นางแก้วก็ตกแต่งพระวรกายให้จำเริญตา

เหาะเคลื่อนคล้อยลอยออกจากวิมานทองตรงไปสู่เวทยานตรมหาปราสาท อันองค์สมเด็จพระอมรินทราบาราชประทับอยู่ เจ้าโสมนัสจึงโน้มกายเข้าไปกราบถวายบังคม แล้วทูลถวายพานดอกไม้ดังเคยมา

อดใจ สุกโก เทวราชฯ ครั้นนั้นแล สมเด็จพระอมรินทราบาราช พระบาทเท้าเธอได้ทรงฟังพระเนตรดูองค์นางแม่ศรีโพสพพแก้วได้ทรงพิจารณาเห็นผิวพรรณของนางนั้นเศร้าหมองจึงตรัสบอกแก่นางน้องว่า ภูทเท ดูก่อนเจ้าผู้มีพิภพผ่องเพียงดังเพ็ญจันทร์ กิณฺโฆ กระไรหนอน้องผิวทองของเจ้าจึงเศร้าหมอง น้องรักพึงทราบเถิดว่า บุญกุศลอันดลบันดาลให้เจ้าได้เกิดมาเป็นนางสวรรค์นี้กำลังจะหมดไปแล้ว ขอให้ น้องแก้วเร่งแสวงบุญเสียใหม่ถ้ามิฉะนั้นมิได้อยู่ บนสวรรค์ด้วยกัน

อด ลา โสวเทวีธิดา ครั้นนั้นแล แม่เทพธิดาศรีโพสพเจ้าได้ฟังมูลคำคดีอันจะมีแก่นางแล้ว นางแก้วก็หาได้วันไหวหรือตระหนักตกพระทัยไม่ ด้วยนางได้เคยพิจารณาสังขารอยู่มิได้ขาดตกอยู่ในความไม่ประมาทเสมอมา เจ้าขวัญตาจึงถามขึ้นว่า เทวราชข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นเจ้าจอมทัพแห่งเทพเจ้า เมื่อเหตุเกิดขึ้นเช่นนี้เล่าสมเด็จพระจอมเกล้าหม่อมฉันทำอย่างไร ท้าวสหสนัยจึงตรัสว่าไม่ยากดอกน้อง ในสมัยที่เจ้ารูปทองยังเป็นมนุษย์เราก็มีจิตใจบริสุทธิ์เป็นอันมากได้เคยบริจาคผ้าผ่อนแพรพรรณแก่ชาวโลกเขาบุญจึงส่งให้มาเกิดเป็นนางฟ้ามีผิวพรรณเป็นทอง แต่เดี๋ยวนี้บุญของน้องกำลังจะหมดไปแล้ว ขอเชิญน้องแก้วจงไปเร่งแสวงบุญเสียใหม่ แต่การลงไปครั้งนี้เจ้าไม่ต้องให้ผ้าผ่อนแพรพรรณอีกแล้ว ขอให้น้องแก้วจงเสียสละเนื้อหนังมังสาอันเป็นทองของเจ้าให้แก่ชาวโลกผู้อดอยาก เมื่อเขาภิรมเนื้อหนังมังสาของเจ้าแล้วจักได้มีอายุยืนนานสืบลูกหลานต่อไป

แม่โพสพรับคำของพระอินทร์แล้ว นางแก้วก็ถวายบังคมลา เหาะเคลื่อนคล้อยลอยฟ้ากลับไปสู่สวนสวรรค์ เจ้าแจ่มจันทร์เลือกเก็บดอกมณฑาทิพย์ในสวนสวรรค์ ครั้นได้เต็มสองอ้อมแขนของนางแล้ว

ในขณะนั้นนางแม่โศภพนพเก้าเหาะลงไปถึงพระฤๅษีนั้นเป็นเวลาทีพระฤๅษีกำลังเข้าฌานนางจึงเหาะเวียนขวา 3 รอบ ทำปทักษิณพระฤๅษีด้วยความเคารพแต่เพราะเหตุที่กลิ่นกายนางหอมและดอกไม้สวรรค์ที่นางอุ้มไปก็หอมด้วยกลิ่นหอมจึงลอยตามลมไปกระทบฤๅษี พระฤๅษีนั่งหลับตาอยู่เมื่อได้กลิ่นดอกไม้จึงนึกอยู่แต่ในใจว่า เอ! ดอกไม้อะไรหนอ! บานในฤดูนี้ในป่าหิมพานต์ก็ไม่เคยเห็นดอกไม้อะไรบานเลยมันหอมดอกอะไร? เมื่อแม่โศภพวนขวา 3 รอบแล้วนางจึงนอบกายเข้าไปตรงหน้าพระฤๅษีวางดอกไม้ลงประนมมือก้มเศียรลงกราบโดยเหตุที่กลิ่นกายของนางหอมดังกล่าแล้วและดอกไม้สวรรค์ก็หอมด้วยเมื่อเข้าไปอยู่ใกล้เฉพาะหน้าฤๅษีกลิ่นกายจึงหอมแรงเข้าไปกระทบจมูกของท่านพระฤๅษีจึงพลันลืมตาโดยที่ยังไม่ได้ออกฌานด้วยอำนาจเดชสมาบัติจึงบังเกิดเป็นไฟประไลยกัลปโลกออกจากดวงตาไหม้เผาผลาญองค์แม่ศรีโศภพนพเก้าพร้อมดอกไม้ให้กลายเป็นขี้เถ้าหล่นกองอยู่ตรงหน้า

ความจริงแม่โพสพนั้นไม่ได้ตายด้วยนางที่เป็นเทพธิดาย่อมมีวิญญาณอันเป็นทิพย์จะไม่มีอาวธใดๆประหัตประหารให้นางตายได้นอกจากจะจติเองเพราะหมดบุญนางจึงไม่ตายด้วยไฟเผาผลาญนั้นแต่เพราะนางต้องการจะเลี้ยงโลกจะนรมิตตนเองเป็นต้นข้าวเพื่อถวายรวงทองของนางนั้นให้แก่ฤๅษีเมื่อนางมองเห็นฤๅษีนั่งตะลึงเฉยในท่าค้ำนั่งคิดอยู่เช่นนั้นนางจึงคืนร่างกายออกจากกอข้างกลายป็นเทพธิดาเข้ามาก็กราบพระฤๅษีแล้วกล่าวว่าข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าข้าพเจ้าเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ชื่อโกสวเทวีเป็นสนมเอกขององค์อมรินทราธิราชแต่บัดนี้จะหมดบุญพระอินทร์ตรัสใช้ให้ลงมาเลี้ยงโลก แต่ข้าพเจ้ามีบุญน้อย

ฤทธาศักดานุภาพก็น้อยด้วย ใครจะมาขอกราบเท้าเจ้าพระคุณกรุณาโปรดเอ็นดูช่วยชาวโลก ข้าพเจ้าขอถวายเมตตารวงทองนี้แก่พระผู้เป็นเจ้าได้โปรดแจกจ่ายแก่ชาวโลกเพื่อเป็นอาหาร เขาได้รับประทานเมล็ดรวงทองอันเป็นเหมือนเนื้อหนังมังสาของข้าพเจ้าจักได้สืบลูกหลานต่อไป

พระฤๅษีจึงว่า เธอดีทีเดียวแม่เทพธิดาความคิดของเธอดีมากฉันขอสรรเสริญเมตตาจิตของเธอยิ่งนัก แต่ก็ยังรู้สึกหนักใจว่าอันเมล็ดรวงทองอะไรของเธอนี้ดูมันใหญ่โตเหลือเกินเกรงจะลำบากแก่ชาวโลก เขาเราจะจัดสรรปันส่วนเสียใหม่เธอจะเอาหรือไม่ แม่โพสพจึงว่าสุดแต่พระคุณเจ้าเกิดข้าพเจ้าถวายเป็นสิทธิขาดแก่พระคุณเจ้าแล้วจะทำอย่างไรก็นิมนต์เถิด พระฤๅษีจึงว่า ถ้าอย่างนั้นขอเชิญแม่เทพธิดาศรีเทพโพสพเจ้าจงคืนร่างเข้าสู่ต้นข้าว จักได้เป็นเทพเจ้าช่วยกันรักษาไร่นาสืบไป แม่ศรีโพสพจึงคืนร่างเข้าสู่ต้นข้าวกลายเป็นเทพเจ้ารักษาท้องนาจนกระทั่งมาถึงทุกวันนี้

เมื่อแม่โพสพเข้าไปสถิตประจำกอข้าวแล้วพระฤๅษีจึงหยิบเอาไม้เท้าอันเรื่องฤทธิเข้ามาไว้ในมือ พลังอธิฐานว่าขอเดชาหากบุญญาภิสมภารอันข้าพเจ้าได้จำศีลภาวนามาเป็นเวลานานหลายหมื่นปี บุญอันนี้ของข้าพเจ้าหากจะได้สร้างคู่กับแม่ศรีโพสพนี้บ้างก็ขอให้ไม้เท้าอันข้าพเจ้าจะตีลงไปบนเมล็ดข้าวนี้จงลำแดงฤทธิให้แตกกระจายเถิด เมื่อสิ้นคำอธิษฐานแล้วท่านจึงเงื้อไม้ไล่ตีลงไปบนเมล็ดข้าวนั้นด้วยแรงอธิษฐานเมล็ดข้าวนั้นก็แตกกระจายเป็นแมลงเม่าปลิวไปตกทั่วภาคพื้นแผ่นดิน มนุษย์เราจึงเก็บทำพืชพันธุ์ธัญญาหารเลี้ยงลูกหลานมาจนกระทั่งทุกวันนี้

บุญคุณของแม่โพสพนี้จึงมีแก่พวกเราเหลือล้นพันคนทุกวันไหนเรามีได้กินเนื้อหนังมังสาของท่านก็แทบจะเอาชีวิตไม่รอด นับจากวันที่เราจากหวนมแม่มาก็ใครเล่าเลี้ยงเรามาจนทุกวันนี้ มิใช่แม่โพสพดอกหรือ เหตุไฉนท่านเป็นมนุษย์โดยเฉพาะท่านเป็นชาวนาทำไมไม่บูชาแม่โพสพเล่า ไร่นาจของท่านจะเจริญได้อย่างไร อย่าว่าแต่พระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองประเทศทรงบูชาแม่โพสพเลยแม้แต่วะดาบนพ่ายยังคงต้องบูชาให้ความเคารพไหว้แม่โพสพ ดังจะเห็นได้ว่าในฤดูแล้งอันเป็นฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว เดือน 4-5-6 ดวงตะวันหรือดวงอาทิตย์เทพเจ้าจะเด่นดวงขึ้นมาจากทิศตะวันออกในเวลาเช้าและลอยข้ามท้องฟ้าไปตกกลับดวงทางตะวันตกเป็นนิจสินเสมอ มาแต่ในฤดูเดือน 10 เดือน 11 อันเป็นฤดูที่ข้าวในนาของเราตั้งท้องท่านเคยเห็นดวงอาทิตย์ลอยข้ามฟากฟ้ามีบ้างไหม ท่านจะไม่เคยได้เห็นเลย พอดวงอาทิตย์โผล่ออกมาจากขอบฟ้าจากปกติแล้ว สายล่องแสงกล้าสักระยะหนึ่งก็จะลอยอ้อมท้องฟ้าไม่กล้าลอยผ่านในทางที่เคยมาเพราะเกรงใจแม่โพสพกำลังตั้งท้องซึ่งเราเรียกกันว่า ตะวันอ้อมข้าว มองเห็นดำตาทันอยู่ทุกคน เพราะฉะนั้นท่านเป็นชาวนาจงเริ่มบูชาแม่โพสพกันเถิด แม่เทพธิดาผู้มากไปด้วยความปราณีของคณีนี้อะไรจะช่วยเราให้ได้ข้าวในนาสมบูรณ์ พึงคิดถึงคุณแม่โพสพและทำให้ถูกต้องตามตำรับตำราที่มีมาแต่โบราณกาล

การแรกไถนา

เมื่อถึงวันแรกไถนาให้จัดไถเตรียมควาย (วัว) แล้วนอนไถไว้กับพื้นนานั่งลงประนมมือกล่าวคำฝากแม่พระธรณีว่า แม่พระธรณีเจ้าข้าเอ๋ย อยู่แล้วหรือยัง ยังสงฆาตัง โดถัง กะวิทฺ ขอพพะแม่เจ้าจรรู้ข้าขอฝากพิขพันธุ์ญญาหารไว้กับแม่เจ้าในวันนี้ ชะมะตุเม โทสัง เสร็จแล้วจึงจับหางไถ ทำสัญญาให้กับควายเดิน เมื่อไถเวียนไปครบ 3 รอบแล้ว ให้นอนไถไว้กับท้องนาปล่อยควายออกจากไถ เลิกไม่ไถอีกในวันนี้ การทำดังนี้เรียกว่า "ทำปัททชิน" ขอขมาแม่พระธรณี ใครทำได้ดังนี้จะเจริญสุขร่ำรวยดีนั้กแล

การแรกหว่านข้าว

โบราณท่านว่า วันแรกไถนา คือวันอาทิตย์ แต่วันแรกหว่านท่านใช้วันจันทร์ เพราะฉะนั้นเมื่อถึงวันจันทร์ให้เตรียมข้าวปลูกเพื่อที่จะหว่านกล้า ใส่ตะกล้าออกมาให้พันชายคา อัญเชิญแม่โพสพมาวางในกระบุงข้าวปลูก หาน้ำอบน้ำหอมมาพรม จตุรูป 3 ดอก ปักไว้ในข้าว แล้วกล่าวคำอัญเชิญว่า "ข้าแต่พระศรีโพสพเจ้า วันนี้เล่าเป็นวันดี ขอเชิญแม่ศรีโพสพไปสู่ท้องนา ข้าขอขมาต่อแม่ศรีโพสพ" แล้วว่า คาถา คาโว ตัสสะ ปะชายันติ เขตเต วุตตัง วิรุหะติ วุตตานัง ณะละ มัสสนาติ โยमितตานัง เสร็จแล้วยกองค์แม่โพสพกลับไปหิ้งบูชาอย่างเดิม จึงเอาข้าวปลูกไปหว่านนา ใครทำดังนี้ข้าวในนาจะมีลำต้นแข็งแรงแตกดอกออกรวงดีนั้กแล

การทำขวัญข้าวเมื่อข้าวตั้งท้อง

สิทธิการีย์ เมื่อข้าวในนาของเราตั้งท้องแล้ว ท่านก็ให้กำหนดเอา "วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันทำขวัญข้าว" วันนั้นเป็นวันออกพรรษาโบราณท่านว่าเป็นวันที่แม่โพสพแพ้ท้อง

ผู้จะทำขวัญข้าวต้องไปเก็บผลไม้ที่ใส่บาตรพระในวันนั้น จะเป็นส้มเป็นกล้วยก็ได้ แต่ไม่เอาขนมหือข้าวต้มแม่โพสพไม่กินเนื้อของตนเอง เมื่อได้ของต้องประสงค์แล้ว ให้หาชลอมลูกน้อยๆ ใส่ของเหล่านี้ทำธงแดงธงขาวด้วยกระดาษอย่างละอัน ด้ายแดงด้ายขาวอย่างละเส้น รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เมื่อจัดของเสร็จแล้วให้เชิญองค์แม่โพสพจากหิ้งบูชาอุ้มไปสู่ท้องนา เมื่อถึงแล้วให้เลือกกอข้าวใหญ่ๆ งามๆ สัก 1 กอ หาไม้มาปักข้างๆ กอข้าว เอาด้ายแดงด้ายขาวผูกกอข้าวติดกับไม้ เอาชลอมผูกปลายไม้ ปักธงแดงธงขาวไว้ข้างๆ กอข้าวทั้งสองข้าง หาอะไรมาตั้งองค์แม่โพสพแล้วจตุรูปเทียนปักไว้ตรงหน้า แล้วกล่าวคำขวัญข้าวว่า

ศรี ศรี มินิมานะ อาคัจเจยยะ อาคัจจาหิ มาเส มาเส ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญคุณแม่พระโพสพ 49 คุณพระพุทธรเจ้า 56 คุณพระธรรมเจ้า 38 คุณพระอริยสงฆ์เจ้า 14 ขอเชิญแม่ศรีโพสพนพเก้าเชิญแม่มารับเครื่องสังเวยซึ่งเคยมีมาแต่ครั้งฤาษีประโลยโกฏี พระคุณของแม่เคยโปรดสัตว์โลกทั่วหน้า

ให้อุดมด้วยภัตตาหาร เชิญแม่มารับประทานในวันนี้ ลูกจัดพิธีมาพร้อมแล้ว ขอเชิญองค์แม่โพสพกลับบ้าน เสร็จแล้วประนมมือนับนิ้วไหว้ 3 ครั้ง อัญเชิญแม่โพสพกลับบ้าน

การเกี่ยวข้าว

สิทธิการียะ เมื่อข้าวออกรวงเหลืองอร่ามถึงคราวจะเกี่ยวเกี่ยวแล้วก่อนจะออกจากบ้านให้วางเคียวทั้งหมดวางไว้หน้าองค์แม่โพสพแล้วกล่าวคำขอขมาว่า " อมมะโพสวะเทวี ชมะตุเม ข้าแต่แม่ศรีโพสพเจ้า วันนี้เล่าลูกจะไปเกี่ยวเกี่ยวเอารวงทองของแม่เจ้า ขอแม่อย่าโกรธอย่าได้ลงโทษลูกเลย " เสร็จแล้วให้ถือเคียวออกไปนา เมื่อจะเกี่ยวให้ประนมมือไหว้ ใช้มือซ้ายจับต้นข้าว มือขวาจับเคียว ให้กลั้นใจกล่าวคำว่า อมมะโพสวะเทวี ชมะตุเม โทสัง " แล้วจึงเกี่ยว ใครทำได้ดังนี้ ท่านว่าแม่โพสพจะรักษาตัวท่านให้พ้นจากสัตว์ร้ายนานา ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน

การเก็บข้าวเข้ายุ้งฉาง

เมื่อนวดข้าวเสร็จแล้ว จะนำไปสู่ยุ้งฉาง ให้เลือกเอาวันพฤหัสบดี เมื่อเก็บข้าวไปไว้ในยุ้งฉางแล้ว ห้ามมิให้ตักออกจนกว่าจะได้ทำขวัญข้าว หรือแม้เมื่อทำขวัญข้าวแล้วก็ห้ามมิให้ตักข้าว ไม่ว่าจะตักขายหรือตักเอาไปสีไปกินก็ตาม ห้ามเป็นอันขาด เพราะโบราณถือกันว่า ขวัญของแม่โพสพตกอยู่ในท้องไร่ท้องนา เพราะห่วงลำต้น อนึ่ง ท่านกล่าวว่า " แม่โพสพ เกิดวันอาทิตย์ " จึงห้ามตักข้าวในวันนั้น พิธีทำขวัญแม่โพสพให้ทำดังนี้

จัดทำบายสีปากขาม 1 ที่ เทียน 1 เล่ม รูป 5 ดอก ดอกไม้ 3 สี ข้าว เหลือง แดง นม 1 คำ เครื่องแกว्हวน เงิน ทอง ตามแต่จะหาได้ กล้วย อ้อย ผลไม้ต่างๆ กระบอกน้ำเล็กๆ 2 กระบอก ใส่น้ำมะพร้าวอ่อน อีกกระบอกใส่น้ำธรรมดา ปั้นรูปเต่า หอยโข่ง ปู กบ แล้วอัญเชิญองค์แม่โพสพลงในถาดหรือกระบุง เอาของที่จัดแล้วทั้งหมดใส่ลงไปด้วยให้เอาขอยาย (ไม้สำหรับเชียวฟาง) ทำเป็นคน ใช้น้ำ 3 สี คือ สีกาบบัว สีเหลือง สีขาว พาดคลุมหัวขอยาย หาบหรือคอนไปสู่ท้องนา เมื่อไปถึงแล้วให้หาอะไรมาตั้งองค์แม่โพสพ เอาของต่างๆวางไว้ข้างหน้า จุดรูปเทียนประนมมือ กล่าวคำเรียกขวัญว่า คำเชิญขวัญข้าว

คำเชิญขวัญข้าว

ศรี ศรี วันนี้เป็นวันดี ลูกขอน้อมเกล้า อัญเชิญคุณของแม่โพสพ เชิญคุณของแม่มารวบรวมบรรจบให้ครบถ้วน พระคุณของแม่ทั้งมวลลงมาช่วยเลี้ยงลูกในเคหา ขวัญของแม่ตกอยู่ในห่อหมกหัวาริมลำธาร ขวัญของแม่ต้องทนทุกข์ทรมานด้วยเบือกตมจมนโคลน ถูกลมพัดต้นหักโค่นขาดสลาย ขวัญของแม่กระจายด้วยลมพระพายมาพัดพานูกน้ำซัดเที่ยวแรร้อน เชิญแม่ทองเนื้ออ่อน แม่กลับมาชมพวงเงินพวงทองและแกว्हวนขวัญของแม่นับหมื่นแสน เชิญเสด็จมารวมกันเกิดหนา แม่ทุลกระหม่อมแก้ว ลูก

จัดเครื่องสังเวยมารับแล้วพร้อมด้วยบริวารอันมีศรี เชิญแม่ช่อมาลีสีจำปา ส่งางาม ขวัญของแม่อย่าเช็ด ขาม ขอจงเสด็จลงมาตามเสียงลูกเรียกหา (โห้ 3 ครั้ง)

ศรี ศรี มา มา มิ มิ อาคัจเจยยะ อาคัจจาหิ แม่ทูลกระหม่อม จอมเกล้าของลูกเอ๋ย ขวัญของแม่อย่าหลงไหลไปไกลเชิญแม่เสด็จมาชมบายศรีเครื่องบัตร์พลีที่ลูกจัดไว้ ผ้าสีทองงามผ่องใสมาเชิญทรงสไบทิพย์ภูษา ทั้งแก้วแหวนเงินทองของมีค่า ลูกจัดมารับพร้อมเสร็จ ขอเชิญขวัญเสด็จลงมาสู่ที่สำอองทั้งอาหารและน้ำสรอง ลูกบรรจงจัดให้สวดย ขวัญของแม่อย่าช้าเลย เชิญเสวยให้สบาย

เสร็จแล้วเก็บเมล็ดข้าวที่ร่วงหล่นสักเล็กน้อยใส่กระบุง เอาแม่โกลสพวงลงเอาขอยายทำคานหาบเอามาวางไว้ในยุ้งให้ครบ 7 วัน แล้วจึงเชิญองค์แม่โกลสไปไว้หิ้งบูชา ต่อจากนั้นจึงจะดักข้าวไปขายหรือไปตำไปสืออย่างใดก็ได้ แต่เวลาจะดักอย่าไปดักวันอาทิตย์ ใครทำได้ดังนี้แม่โกลสจะเลี้ยงรักษาให้มีความสุขความเจริญ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย จะค้าขายอะไรก็ได้มรรคได้ผลสมความปรารถนาแล

(คัดมาจาก พระคัมภีร์แม่ศรีโกลสพ ลำนักพุทธศรีประธิป หน้า 18 - 25)

ข้อมูลการทำนาปัจจุบัน

การทำนาปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อทุ่นแรงและมีความสะดวกรวดเร็ว ประกอบกับปัจจุบันมีงานของผู้ที่ทำนาที่รัดตัว ต้องทำนาให้เสร็จเร็วขึ้น ใช้ที่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงได้มีการทำนา 2 - 3 ครั้งต่อปี จำเป็นต้องพึ่งปัจจัยภายนอก เช่น รถไถเดินตาม รถจักเล็ก รถจักใหญ่ รถไถดินตะขาบ รถเกี่ยวข้าว ไขปุ๋ยเคมี ยารฆ่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช การจ้างแรงงาน ทำให้ต้นทุนในการทำนาสูง

สาเหตุที่ชาวนาจำเป็นต้องทำนา

1. เพื่อใช้ที่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ระบบน้ำที่สมบูรณ์ พื้นที่เหมาะในการทำนา
3. ในระหว่างทำนาเวลาว่างสามารถทำงานอย่างอื่นได้
4. เพื่อบริโภคเองและจำหน่าย
5. เมื่อจำหน่ายแล้วได้เงินเป็นก้อน
6. เป็นที่ต้องการของตลาด พ่อค้ามารับถึงที่

การทำนาปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยนับแต่ประมาณ พ.ศ. 2525 - 2530 มีการใช้รถไถนาเดินตาม รถไถจักใหญ่ ไถวัชบางรายแต่มีน้อยมาก มีการทำครั้งเดียวบ้างสองครั้งบ้าง มีการหว่านแห้งและหว่านตม พันธุ์ข้าวที่ใช้ ข้าวมาเล , ข้าวกข 7 , กข 11 ใช้ปุ๋ยเคมีสารเคมีบ้างแต่มีน้อย ใช้น้ำฝนและสูบน้ำคลองเอง การเก็บเกี่ยวเก็บกับแคะบ้างและใช้เคียวตัด นวดด้วยเครื่องนวด ออกปากบ้าง จ้างบ้าง ประมาณ พ.ศ. 2530 - 2537 มีการทำนา 2 ครั้งอย่างเดียว ใช้รถไถเดินตาม รถไถ4

ล้อใหญ่ หว่านน้ำตามอย่างเดียว พันธุ์ข้าวที่ใช้ ข้าวมาเล ข้าวข7 ข้าวข11 ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช ระบบน้ำฝนและสูบเองจากคลอง การเก็บเกี่ยวใช้เคียวตัดและนวดด้วยเครื่องนวด มีการจ้างแรงงานจากชุมชนกันอย่างคึกคัก ประมาณพ.ศ. 2538 - ปัจจุบัน มีการทำนา 2 ครั้งเป็นส่วนใหญ่ ใช้รถไถเดินตาม รถไถจกเล็ก รถไถจกใหญ่ รถไถตีนตะขาบ รถเกี่ยวข้าว มีการจ้างแรงงานในการไถบ้างในบางรายที่มีอุปกรณ์ไม่พร้อม และการจ้างแรงงานในฤดูเก็บเกี่ยวโดยการจ้างรถเกี่ยวข้าว พันธุ์ข้าวที่ใช้ ข้าวเจี้ยงพัทลุง ข้าวชัยนาท1 ข้าวมาเลแดง ข้าว33 ข้าวหอมประทุม ข้าวที่นิยมใช้กันคือ ช่วงนาปีจะทำข้าวเจี้ยงพัทลุง ถ้าเป็นนาเป็นนาปรังจะใช้พันธุ์ข้าวชัยนาท ข้าวหอมประทุม มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีมา ระบบน้ำที่ใช้สูบน้ำเองบ้างจากคลอง และจากบ่อบาดาล และจากชลประทาน การเก็บเกี่ยวใช้รถเกี่ยวข้าวอย่างเดียว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำนาปัจจุบัน

1. ต้นทุนในการผลิตสูง พึ่งปัจจัยภายนอก เช่น การไถต้องใช้เครื่องจักรกลเข้ามาช่วย ซื้อปุ๋ยเคมีมีราคาแพง และการจ้างแรงงาน พันธุ์ข้าวก็มีราคาสูง เก็บเกี่ยวก็จ้างรถเกี่ยว
2. แหล่งน้ำไม่สะอาด ในฤดูหว่านข้าวน้ำที่ถ่ายออกจากแปลงนาเป็นโคลนตม ทำให้น้ำในลำคลองไม่สะอาดและสารเคมีที่ใช้ในช่วงที่บำรุงดูแลต้นข้าวทำให้ไหลลงสู่ลำคลอง ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก่อนที่จะยังไม่ได้จุดฟางถ้าเกิดฝนตกน้ำแช่ฟางน้ำก็จะไหลลงสู่ลำคลอง น้ำมีกลิ่นเหม็น น้ำเป็นสีดำ มีคราบสีแดง หรือน้ำเป็นสนิม
3. ลูกค้ลดลง เนื่องจากการทำนาสองครั้งที่มีระยะการทำนาในแต่ละช่วงสั้นทำให้ปลาไม่ทันขยายพันธุ์และเมื่อหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้วมีคนบางกลุ่มนำเบ็ดมาปล่อยเป็นฝูงๆละ 3,000 - 4,000 ตัว และไม่ใช่ฝูงเดียว ทำให้ลูกค้ลดลงมาก
4. ผักลดลง ผักในนา กินมากินไม่ได้ เช่น ผักก้น ผักบุ้ง ผักอื่นก็ไม่ค่อยมี เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฆ่าหญ้า
5. การเลี้ยงวัวเปลี่ยนไป จากเมื่อก่อนการเลี้ยงวัวที่ปล่อยฝูงหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วเป็นเวลาติดต่อกันหลายเดือน แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงวัวจำเป็นต้องตัดหญ้าจากทุ่งนาหรือในสวนมาให้วัวซึ่งทำให้เสียเวลา ไม่มีการปล่อยฝูงจะนำไปผูกในนาได้ในช่วงหลังจากเก็บเกี่ยวได้ม่นานปี 1 เดือน นาปรัง 1 เดือน
6. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันน้อยลง เมื่อก่อนที่มีการช่วยเหลือกันในการเก็บเกี่ยว เช่น ออกปาก ลักกัน ขอมือ ทำให้เกิดมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความสามัคคี ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งปัจจุบันไม่มีภาพเหล่านั้นให้เห็น มีบ้างแต่น้อยมาก

6.1 การใช้ไม่ซบ เป็นการให้ข้าวในนามีการซุกซมในทุกปี

6.2 การลักกัน คือ การไปเก็บข้าวโดยที่เจ้าของข้าวไม่รู้ คือการทำให้เจ้าของข้าวตกใจ
เมื่อมาเห็นคนเก็บข้าวของตัวเอง แล้วกลับไปทำกับข้าวให้คนทำงานกิน

6.3 การขอมือ(ลงแขก) คือ การเก็บข้าวช่วยกันเก็บข้าว โดยการเก็บของคนนี้ ก่อนให้
เสร็จแล้วค่อยไปเก็บของคนอื่นอีก

6.4 แสกกามข้าว คือ สิ่งที่ทำด้วยหวาย แทงเป็น 4 มุม ไว้ใช้สำหรับหาบข้าว การ
หาบข้าวเวลา ตอนเย็น แดดไม่ร้อน

➤ การดับข้าวใส่แกลก ดับหัวข้าวออกนอก 2 แถว ใช้ข้าว 4 เลียง 2 ดับ หัวเข้าในดับ ได้
4 แถว หาบแต่ละหาบ 60 - 80 เลียง

➤ ทักกินเดือน คือ เดือนตรงกับข้างขึ้นข้างแรม เช่น เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ, เดือน 7 แรม 7 ค่ำ

➤ ระบบน้ำ

1. ระบบน้ำชลประทาน
2. น้ำฝน
3. ใช้เครื่องปั้มน้ำเอง ชักน้ำจากลำคลอง หรือบ่อบาดาล

แรกข้าว

คาถา พุทธธัจจาหิ แม่กูมามา
ธรรมมิงธัจจาหิ แม่กูมามา
สังฆังธัจจาหิ แม่กูมามา

ช่อขัง พุทธธังรัตนัง
ธรรมมิงธังรัตนัง
สังฆังธังรัตนัง

ดินตังบนขัง หันหลังสู่ป่า หันหน้าสู่แกะ เขิญแม่ขึ้นห้อง อดิตาหิมานิมามา

วิถีชีวิตการทำนา

รุ่งอรุณเช้าวันใหม่ไก่อัน	จับแอกคันไถขึ้นใส่ป่า
พร้อมไถวันหนึ่งคู่สูท้องนา	วัวกินหญ้าไปพลางอย่างเข้าใจ
ถึงที่นาห้าสางสว่างไสว	จับวัวครอบไถแรงเข้า ยูลง
พริกพื้นนาให้ได้ใจประสงค์	หวานข้าวลงงามดีปีนี้หนา

เมื่อถึงฤดูทำนาปลูกข้าว ในช่วงเดือน 6 - 8 หรือ มิถุนายน - สิงหาคม หรือก่อนพระ
เข้าพรรษาในช่วงนี้เป็นช่วงที่ฝนเริ่มตก ชาวนาก็ต่างคนต่างเตรียมไถนา โดยเฉพาะผู้เป็นผู้ไถนา เริ่ม

ตั้งแต่ตอนเช้าตรู่แบกคันไถไถวันออกไปกลางทุ่งนา ส่วนเด็กผู้ชายก็ช่วยไล่วัวพ่อด้วย(ส่งวัว) เมื่อส่งวัวไปถึงที่นาเสร็จแล้วกลับบ้านดัดตัว(แต่งตัว)ไปโรงเรียนต่อไป ส่วนผู้หญิงก็นำข้าวหอมมาให้ตอนสาย ๆ พอส่งข้าวหอมเสร็จก็ส่งเสื้อกระจุต้อ หรือซักเสื้อผ้า หรือกวาดบ้านถูบ้าน เมื่อเสร็จดูหว่านข้าวแล้ว ผู้ชายก็ไปหาปลาบ้าง ทำงานรับจ้างบ้าง ถอนจุดบ้าง เลี้ยงวัวเลี้ยงสัตว์บ้าง การไปถอนจุดนั้นไปถอนกันครั้งละหลาย ๆ วัน ไปนอนค้างคืนกันหลาย ๆ คนร้องเพลงว่ากลอนกันอย่างสนุก จุดที่ไปถอนนั้นเป็นจุดที่ขึ้นเองตามหัวเหม็ด เมื่อถอนหมดก็เลื่อนไปถอนที่อื่นอีก

เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเก็บผู้ชายเป็นผู้หาบข้าวมาบ้าน เก็บข้าวจนหมดถึงจะนานเท่าใดก็เก็บจนหมด เก็บข้าวเก็บได้นานเท่าใดยิ่งดี เพราะจะได้ข้าวมาก เมื่อเก็บข้าวไปหมดแล้ว และสามารถเก็บลูกข้าวตามหลังได้อีกครั้งหนึ่ง การเก็บลูกข้าวไม่ต้องผูกเสียง เก็บใส่กระสอบเลย ในช่วงที่กำลังเก็บข้าวหรือก่อนเก็บข้าวก็มีการหาปลาลูกคลักกัน ถ้าของใครสุกก่อนก็ไปช่วยกันเก็บจนหมดแล้ว และของใครที่หมดแล้วต้องไปช่วยคนอื่นเก็บอีก ช่วยเหลือกันจนเก็บข้าวหมดนา อาจจะเป็นการออกปาก ลักกัน ซอมือ จนเสร็จ ทำให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เกิดวัฒนธรรมการอยู่กันอย่างมีความสุข เมื่อเสร็จจากหน้านาแล้วก็จะปล่อยวัวเข้าทุ่งนา จนกว่าจะเริ่มหน้านาใหม่ในปีถัดไป

และต่อมา เมื่อมีการทำนา ปีละ 2 ครั้ง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงจากการไถวัวมาเป็นการไถด้วยรถไถนา(รถไถนาแบบคนเดินตาม) และมีระบบน้ำที่ดีขึ้น มีการจ้างแรงงาน ต้องใช้ต้นทุนในการทำนา ผู้ชายเป็นผู้ไถนา ผู้หญิงก็รับจ้างบ้าง สานเสื่อสานจุดบ้าง ทำสวนบ้าง เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ใช้รถเกี่ยว ผู้ชายจะเป็นผู้ขนข้าว ด้วยรถไถนามาที่ถนน ซึ่งพ่อค้ามารอรับซื้อถึงที่นา โดยที่ไม่ต้องนำข้าวมาไว้ที่บ้าน การทำนาผู้หญิงแทบไม่ต้องทำอะไรเลย

อาชีพ

1. ทำนา เป็นอาชีพหลัก
2. ทำสวนปลูกผัก เป็นอาชีพรอง
3. สานเสื่อ เป็นอาชีพหลักสำหรับผู้หญิง
4. รับจ้าง เป็นอาชีพรอง
5. หาปลา เป็นอาชีพรอง

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

1. การนำข้าวพันธุ์ใหม่ที่มีอายุสั้นมาปลูก ทำให้เกิดการทำนาปีละ 2 - 3 ครั้ง
2. การทำนาที่นำเอาเครื่องทุ่นแรงที่ทันสมัยมาใช้ ทำให้มีความสะดวกรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์
3. การใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช และฆ่าหญ้า ที่ได้ผลรวดเร็ว
4. การชลประทาน มีความสะดวกในเรื่องระบบน้ำ

5. ข้าวมีราคาดีขึ้น และมีความต้องการของตลาด
6. การทำนา ทำเพื่อเป็นการค้า
7. เกิดจากน้ำท่วม ส่งผลทำให้ข้าวเสียหาย จึงกลับมาทำนาหลังน้ำ ก็ทำเป็นนาปรัง
8. เพื่อไม่ให้ที่นากร้าง

พันธุ์ข้าวที่ใช้ในปัจจุบัน

1. ข้าว ชัยนาท
2. ข้าว เจริญพัทธง
3. ข้าว หอมประทุม

ชนิดสัตว์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

1. กุ้ง
2. หอย
3. ปู
4. ปลา
5. หนู
6. งู
7. นก
8. นาค
9. แมงดา

แนวทางการฟื้นฟูการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาได้ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำนาในอดีตว่าได้พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อยที่สุด จนถึงระดับที่ไม่มีการพึ่งพาจากภายนอกเลย

ภูมิปัญญาที่ค้นพบ

ที่	ภูมิปัญญาที่ค้นพบ	แบบเก่า	แบบใหม่
1	การใช้เครื่องมือ	ใช้วัวในการไถ, เก็บกับแกละ	ใช้รถ, ตัดด้วยรถ
2	การใช้พันธุ์ข้าว	พันธุ์พื้นบ้าน	พันธุ์ข้าวผสมระยะสั้น
3	วิธีการทำ - บำรุงรักษา	ทำครั้งเดียว, ใช้ปุ๋ยคอก	ทำ 2 ครั้ง, ใช้สารเคมีปุ๋ยเคมี
4	การช่วยเหลือพึ่งพากัน	ช่วยเหลือกัน	ทำเองและจ้างแรงงาน
5	พิธีกรรมต่าง ๆ	มีหลายพิธีกรรม	ไม่ค่อยมี

มีการเอื้อเพื่อเป็นการทำนาที่มีการช่วยเหลือกันในชุมชน และเอื้อเพื่อต่อสิ่งแวดลอม แต่ปัจจุบันการทำนาพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่มองแค่เพียงเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และความมั่นคงทางอาหาร

จากองค์ความรู้ที่ได้และจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นจากการทำนาแบบเก่าและแบบใหม่ได้นำมาผสมผสานมาเป็นแนวทางในการทำนาต่อไป

1. ทำนาปีละ 2 ครั้ง
 2. การเตรียมดินใช้เครื่องมือตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และรูปแบบการทำนา
 3. ใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านในนาปีหรือข้าวพันธุ์เฉียงพัทลุงและมีการคัดพันธุ์ข้าวใช้เองโดยกำหนดพื้นที่ที่ต้องการใช้ทำพันธุ์
 4. การบำรุงรักษาใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักชีวภาพ สมุนไพรต่างๆ
 5. ช่วยเหลือกันในการผลิตปุ๋ยหมักใช้เอง
 6. ช่วยเหลือกันในการกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช (อาจคาดหวังได้น้อย ดูความเป็นไปได้)
 7. ช่วยกันอนุรักษ์ดิน, น้ำ, พืช, สัตว์ ที่เป็นประโยชน์
 8. การเก็บเกี่ยวใช้เครื่องมือตามความเหมาะสม ในสภาพปัจจุบันที่มีฝนตกไม่ตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตในช่วงการเก็บเกี่ยวช้าและทำให้ผลผลิตเสียหายได้เนื่องจากฝนตก
 9. จะต้องมีการทำขวัญข้าวประจำปีหรือใช้พิธีกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสมและเป็นไปได้
- จากแนวทางในการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นทางออกให้กับ

ชุมชนได้โดยใช้ 4 รร คือ

5. ร่วมคิด
6. ร่วมทำ
7. ร่วมแก้ปัญหา
8. ร่วมรับผลประโยชน์

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้งหมดในภาพรวม

1. ทีมวิจัยและชุมชนบางส่วน เกิดความตระหนักในเรื่องการทำนา โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการลด ละ เลิกการใช้สารเคมี แม้จะไม่สามารถฟื้นฟูการทำนาให้เป็นแบบดั้งเดิมได้อย่างเช่นอดีต 100 % แต่นักวิจัยและชุมชนบางส่วน เริ่มที่จะพึ่งพาตนเอง ในเรื่องการอนุรักษ์พืชผัก พันธุ์สัตว์ท้องถิ่น กุ้ง หอย ปู ปลา ที่อยู่ในนาข้าว นอกจากนี้ได้รื้อฟื้นการทำนา โดยทีมวิจัยมีแปลงทดลอง สำหรับแนวทางการทำนาแบบดั้งเดิม ทุกกระบวนการ เพื่อให้เห็นคุณค่าของการทำนาในอดีต โดยเปรียบเทียบกับปัจจุบัน

2. กิจกรรมที่ทำมีความต่อเนื่อง ในระยะแรกทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และได้ทำกิจกรรมล่วงหน้าจากแผนที่วางไว้ เนื่องจากข้อมูลในช่วงแรก และช่วงที่ 2 มีความสัมพันธ์กัน ทำให้ได้ข้อมูลจำนวนพอประมาณ สำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

3. ข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับโจทย์วิจัยที่วางไว้

บทที่ 5 บทเรียนที่ได้จากการทำงานวิจัย

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยภาพรวม

ปัญหา / อุปสรรคในการทำงาน

สิ่งที่ทีมวิจัยได้รับในการทำงาน

บทที่ 5

บทเรียนที่ได้จากการทำวิจัย

บทเรียนที่ได้จากกระบวนการทำวิจัยในภาพรวม

1. บทเรียนที่สำคัญสำหรับนักวิจัย คือ เรื่องการเขียนรายงาน เนื่องจากในช่วงแรก ไม่มีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้ข้อมูลกระจัดกระจาย ซึ่งเกิดปัญหามากในช่วงที่ต้องส่งรายงานความก้าวหน้า ทำให้กิจกรรมที่ทำต่อเนื่อง เกิดความล่าช้า เนื่องจากขาดงบประมาณสำหรับหนุนเสริมในกิจกรรมช่วงที่ 2
2. หลังจากดำเนินการวิจัย นักวิจัย และชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของการทำวิจัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยผ่านวิจัยมาก่อน ทำให้ไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัย แต่ทำไประยะหนึ่งเกิดความเข้าใจ แม้จะรู้สึกว่าการวิจัยยากลำบากไปบ้าง เนื่องจากเป็นงานที่นักวิจัยไม่ถนัด แต่ก็มีความตั้งใจ ที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหา ทำให้สามารถปรับตัวและดำเนินกิจกรรมไปได้ นอกจากเรื่องงานวิจัยแล้ว สิ่งที่ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้คือ เครื่องมือและทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยแบบฟอร์มสำหรับการเก็บข้อมูล ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เทปอัดเสียง กล้องถ่ายภาพ ซึ่งทีมวิจัยได้เกิดการเรียนรู้มากและเห็นความจำเป็นของเครื่องมือเหล่านี้
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เห็นได้จากกิจกรรมในการเก็บข้อมูล เนื่องจากชุมชนรอบๆ ได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้บ้างในบางกิจกรรมที่สนใจ
4. ปัญหา / อุปสรรค สำคัญคือ การบันทึกและรวบรวมข้อมูล แต่คิดว่าจะมีการปรับตัว และแก้ไขในช่วงที่ 2 โดยวางทีมทำงานกันใหม่ ซึ่งจะแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน และติดตามงานที่ได้รับมอบหมาย

ปัญหา / อุปสรรคในการทำงาน

1. ทีมวิจัยและที่ปรึกษาติดภารกิจ ไม่ค่อยมีเวลา ทำให้เวลาที่มีการประชุมมาร่วมประชุม ไม่พร้อมเพรียงกัน
2. ในการประชุมบางครั้ง ทีมพี่เลี้ยงและนักวิจัยมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้ต้องเลื่อนเวทีออกไป เป็นผลให้งานล่าช้าออกไป
3. ในการลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่บางครั้งไม่เจอเจ้าของบ้าน หรือคนที่ให้สัมภาษณ์ข้อมูล ทำให้ไม่ได้ข้อมูลตามที่คาดหวังไว้

4. ผู้ประสานงานโครงการไม่ค่อยมีเวลาว่าง ทำให้การดูภาพรวม หรือการติดตามโครงการไม่ต่อเนื่อง มีผลต่อการบริหารจัดการโครงการโดยรวม
5. ปัญหาจากการปรับเปลี่ยนพี่เลี้ยงบ่อย ทำให้มีผลต่อการสื่อสาร หรือรับรู้ข้อมูลของชุมชน หรือแม้แต่การปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง
6. การอธิบาย ทำความเข้าใจบทบาทของพี่เลี้ยง และนักวิจัยไม่ชัดเจน ทำให้นักวิจัยคิดว่าบทบาทหลัก ๆ เช่น การเขียน / บันทึกข้อมูล เป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยง
7. การเก็บข้อมูลหากนำเทคโนโลยีเข้าไปใช้ เช่น เทปอัด จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ลึก เนื่องจากชาวบ้านจะไม่กล้าพูด

วิธีการในการแก้ไขปัญา

1. ในการเก็บข้อมูลหากให้ได้ข้อมูล ต้องชวนชาวบ้านพูดคุยในเรื่องที่ชาวบ้านสนใจ แล้วค่อยเชื่อมโยงเนื้อหาที่ต้องการเก็บ
2. ผู้ประสานงานโครงการต้องลดงานอื่น ทำงานร่วมกับพื้นที่มากกว่านี้
3. ต้องมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมนักวิจัย และพี่เลี้ยงที่ชัดเจนกว่านี้
4. ในการกำหนดช่วงระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องระหว่างพี่เลี้ยงและทีมวิจัย ต้องกำหนดครั้งต่อไปในเวทีประชุม และกำหนดระยะยาว เพื่อให้มีการจัดตารางงานให้ตรงกัน

สิ่งที่ทีมวิจัยได้รับจากการทำงานวิจัย

1. ได้ศึกษาหาความรู้ ได้ข้อมูลเพิ่มเติม
2. ได้รู้จักชุมชนมากขึ้น / รู้จักคนในชุมชนมากขึ้น ได้รู้นิสัยใจคอ ได้สัมผัสกับคนในชุมชนมากขึ้น
3. ได้รู้จักการทำงานเป็นทีม
4. มีประสบการณ์ในการประสานงาน / พบคนในพื้นที่
5. ได้รู้วิธีการทำนา มีโอกาสศึกษารายละเอียดอย่างแท้จริง
6. ได้รู้สึกตัวเองมีคุณค่าต่อสังคมมากขึ้น
7. รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำอะไรเพื่อชุมชนบ้าง
8. ทีมวิจัยเขียนเป็น / เขียนข้อมูล / บันทึกข้อมูลได้มากขึ้น

สิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนได้รับจากการทำงานวิจัย

การเปลี่ยนแปลงในด้านดี

1. คนเฒ่าคนแก่ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล รู้สึกภูมิใจ / ดีใจที่ได้ถ่ายทอดข้อมูล ทำให้รู้สึกว่ามิคนสืบทอดความรู้ต่อ
2. ชุมชนเกิดความตื่นตัวมากขึ้น และได้แนวทางในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น
3. มีคนที่คิดในการฟื้นฟูการทำนาแบบดั้งเดิมมากขึ้น
4. เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านรายจ่าย ชาวบ้านรู้จักประหยัดมากขึ้น
5. เริ่มชาวบ้านเริ่มตระหนักในการพึ่งตนเอง ปลูกผัก เลี้ยงปลากินเอง

การเปลี่ยนแปลงในด้านไม่ดี

- ชาวบ้านไม่เข้าใจ ไม่เชื่อมั่นว่าทีมวิจัยจะทำงานวิจัยได้

ความเข้าใจต่องานวิจัยภายหลังที่ได้ดำเนินงานวิจัย

หลังจากดำเนินงานวิจัยเสร็จ ทีมวิจัยได้มีการถอดบทเรียนการทำงานภายในทีม และได้ทบทวนความเข้าใจในเรื่องการทำงานวิจัย ว่าก่อนที่จะทำงานวิจัย กับหลังที่จะทำงานวิจัย ชุมชนมีความเข้าใจต่องานวิจัยแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

ซึ่งทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนร่วมกัน ในประเด็นความเข้าใจของงานวิจัย งานวิจัย คือ ความอยากรู้ เพื่อให้เห็นความแตกต่าง เป็นการได้รู้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นการศึกษาข้อมูล / ความจริง สาเหตุที่ทำงานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

องค์ความรู้ที่ค้นพบ คือ การทำขวัญข้าว ได้เห็นพิธีกรรม / ความสำคัญของพิธีกรรม การไถ การสอนวัว และได้มีการทดลองทำด้วยตัวเอง

และทีมวิจัยได้มีข้อสรุปร่วมกันว่า สำหรับการดำเนินงานวิจัย แม้เสร็จสิ้นไปแล้ว แต่นักวิจัยยังรู้สึกอยากทำงานต่อให้สำเร็จ เพื่อค้นหาข้อมูลการทำนาต่อไป ประเด็นการทำงานวิจัยต่อเนื่อง น่าจะเป็นงานวิจัยที่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริง ส่วนประเด็นงบประมาณนั้น ส่วนหนึ่งชุมชนอาจสมทบได้บ้าง หากไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากภายนอก แต่คิดว่าในเรื่องงบประมาณจำเป็นอยู่สำหรับการทำงานวิจัย แต่วิธีการได้มานั้นอาจจะหาหรือได้ในรายละเอียดต่อไป

ภาคผนวก

โครงสร้างชุมชน

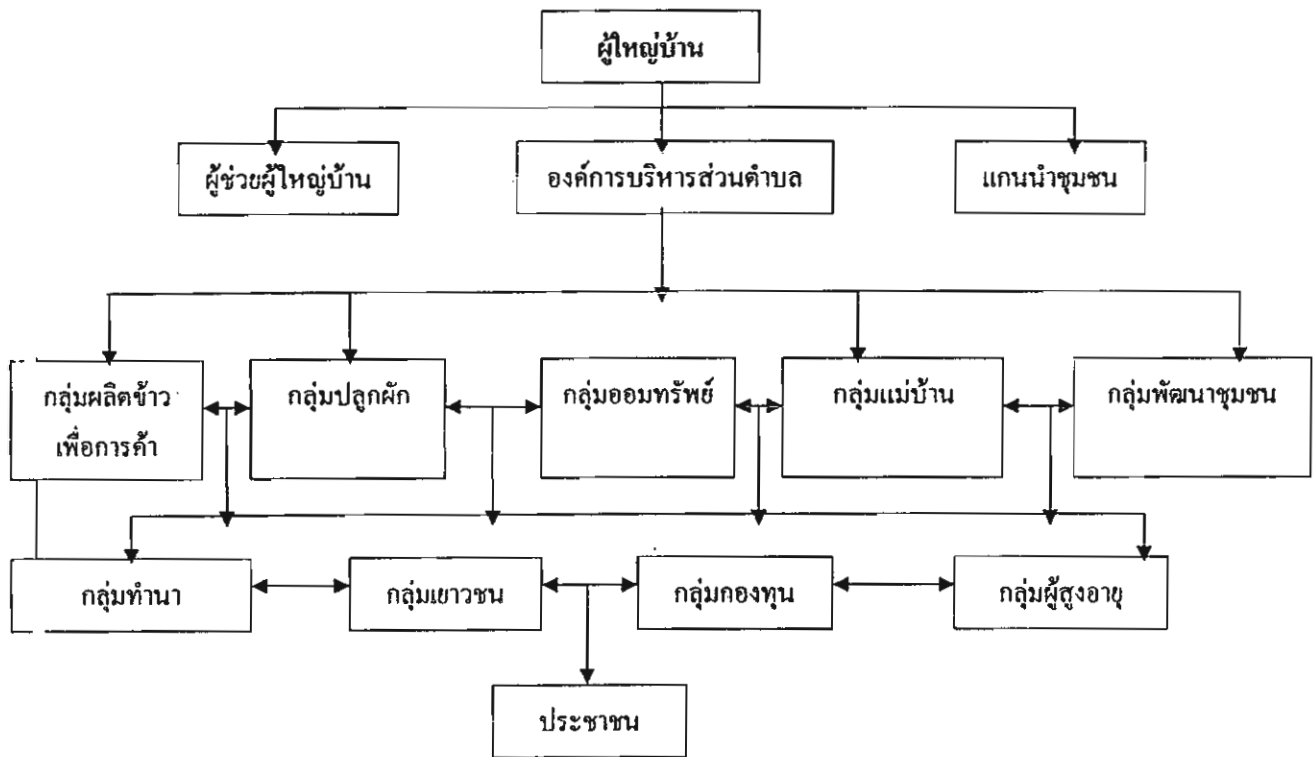
แผนที่ชุมชน

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

ประวัติกลุ่ม

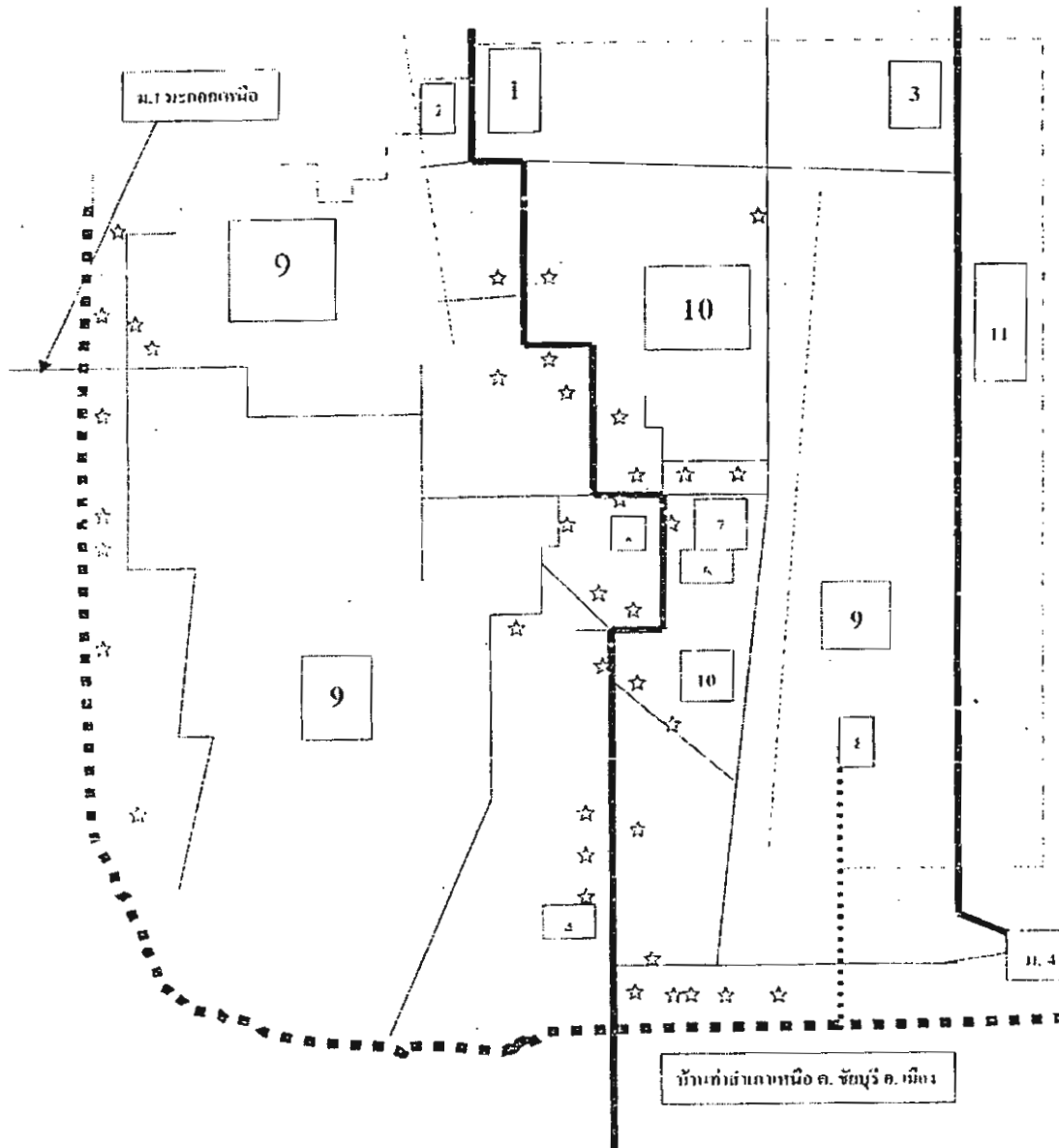
ประวัติคณะวิจัย

โครงสร้างของชุมชน

11.6

A diagram showing a rectangular block with the Thai word "หนัก" (Nai) written inside. An upward-pointing arrow is positioned above the block, indicating an upward force or movement.

เครื่องหมายแสดงแผนที่

—————	ถนนลาดยาง
—————	ถนนลูกรัง
.....	เหมืองชลประทาน
- - - - -	เขตของหมู่บ้านท่าช้าง
	เหมืองน้ำธรรมชาติ
- - - - -	คลองปากระวะ
.....	คลอง มศว.
☆	บ้านอาศัยของสมาชิกบ้านท่าช้าง
1	โรงเรียนบ้านท่าช้าง
2	ที่ทำการกลุ่มทำนาพนางตุง
3	อาคารสำนักงานมหาวิทยาลัยทักษิณ
4	สำนักสงฆ์ท่าประดู่ทอง
5	ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านท่าช้าง
6	ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านท่าช้าง
7	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าช้าง
8	ท่าเรือมหาวิทยาลัยทักษิณ
9	พื้นที่ทำนา
10	พื้นที่สวนยางพารา, สวนผลไม้
11	ป่าพรุเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการทำนาแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	อายุ
1	นายเสริม แสงทอง	217 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	72
2	นายสมมาตร สิ้นยัง	18/1 หมู่ที่ 2 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	60
3	นายเพิ่ม พุฒเจริญ	55 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	72
4	นายถัด สิ้นยัง	142 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	82
5	นางเชียด คงวงศ์	24 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	72
6	นางหนูกาด ศิลปาคม	20 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	71
7	นายเยื่อน ปล้องใหม่	29/1 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	62
8	นายลัน เพชรมณี	24/1 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	63
9	นางชื่น ทองแก้ว	74 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	65
10	นายจ่าง เพ็งคล้าย	29 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	89
11	นางจำนงค์ ทองแก้ว	63 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	45
12	นางบุญเชิญ จันทรคง	107 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	35
13	นางประไพ คงโต	37/2 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	51
14	นายชีพ แก้วบุญส่ง	364 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	64
15	นายอำมร สุขวิน	291 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	35
16	นางประโลม ทองแก้ว	289 หมู่ที่ 5 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	42
17	นางเอกอนงค์ จิมสุด	211 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	34
18	นายสุเทพ ชนะบางแก้ว	195 หมู่ที่ 13 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	48

ประวัติกลุ่ม

ที่ตั้งกลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตรบ้านพนางตุง 211 หมู่ที่ 3 ตำบลพนางตุง จังหวัดพัทลุง 93150

การก่อตั้งกลุ่ม

กลุ่มได้จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2543 โดยการนำกลุ่มโดยนายชีพ แก้วบุญส่ง และได้ชักชวนสมาชิกจากเมนู 5 (โครงการ SIF) โดยมรแกนนำ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3, 5, 11, 13 หมู่บ้านละ 1 คน แต่ละคนก็ได้ขยายสมาชิกในหมู่บ้าน ประมาณ 3-4 คน จนได้สมาชิกกลุ่ม 12 คน เป็นสมาชิกรุ่นแรกๆ ต่อมาในปี พ.ศ.2544 ได้รับงบประมาณจากโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภาคใต้ตอนล่าง และได้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่องได้นำปัญหาต่างๆมาพูดคุยเพื่อหาแนวทางแก้ไขอยู่ตลอดเวลา และต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2545 ได้มีสมาชิกเพิ่มเป็น 17 คน ทางกลุ่มก็ได้จัดตั้งอาสาสมัครโครงการวิจัยสิทธิชุมชนในเรื่องของ "เกษตรเชิงเดี่ยว" ซึ่งมีอาสาสมัคร 6 คน และได้ทำงานวิจัย "อาหารเพื่อสุขภาพอีกด้วย " เมื่อโครงการวิจัย "เกษตรเชิงเดี่ยว" หมดงบประมาณ อาสาสมัครงานวิจัยก็ได้มาร่วมกันระดมความคิดว่าการวิจัยเกษตรเชิงเดียวนั้นไม่ต้องตรงกับสภาพพื้นที่ในชุมชนจึงมีแนวความคิดจากเกษตรเชิงเดี่ยวให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ซึ่งในชุมชนมีการทำนาเป็นส่วนใหญ่และได้นำปัญหาจากการทำนาดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับการใช้พันธุ์ข้าว การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี และความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งปัจจุบันมี

ความแตกต่างกับการทำนาในอดีต ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2545 - 2546 อาสาสมัครทีมวิจัยได้ทำโครงการวิจัย"แนวทางการฟื้นฟูการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านท่าช้าง และบ้านทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา" เพื่อเสนอของบประมาณจาก สกว. และได้ปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่จนมาถึงปัจจุบัน

ประวัติคณะวิจัย

1. นายชีพ แก้วบุญส่ง (หัวหน้าโครงการและนักวิจัย)

อายุ 63 ปี

ที่อยู่ 211 หมู่ 13 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150 เบอร์โทรศัพท์ 09 -- 9754990

การศึกษา ป.4

อาชีพ เกษตรกร

2. นางเอกอนงค์ แก้วบุญส่ง (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการและนักวิจัย)

อายุ 33 ปี

ที่อยู่ 211 หมู่ 13 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150 เบอร์โทรศัพท์ เบอร์โทรศัพท์ 06-2961653

การศึกษา ม.6

อาชีพ เย็บผ้า

3. นายอำมร สุขวิน (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการและนักวิจัย)

อายุ 35 ปี

ที่อยู่ 291 หมู่ 5 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150 เบอร์โทรศัพท์ 06-2872721

การศึกษา ม.3

อาชีพ ทำนา

4. นางประไพ คงโต (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการและนักวิจัย)

อายุ 50 ปี

ที่อยู่ 37/2 หมู่ 5 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150

การศึกษา ป.6

อาชีพ ทำนา

5. นางจำนง ทองแก้ว (นักวิจัย)

อายุ 44 ปี

ที่อยู่ 63 หมู่ 5 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150

การศึกษา ป.6

อาชีพ ทำนา

6. นางประโลม ทองแก้ว (นักวิจัย)

อายุ 37 ปี

ที่อยู่ 289 หมู่ 5 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150

การศึกษา ป.6

อาชีพ ทำนา

7. นางบุญเชิญ จันทรคง

อายุ 34 ปี

ที่อยู่ 107 หมู่ 5 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง 93150

อาชีพ ทำนา

การแรกเก็บข้าว

นักวิจัยและชุมชนมีส่วนร่วมในการแรกเก็บข้าว

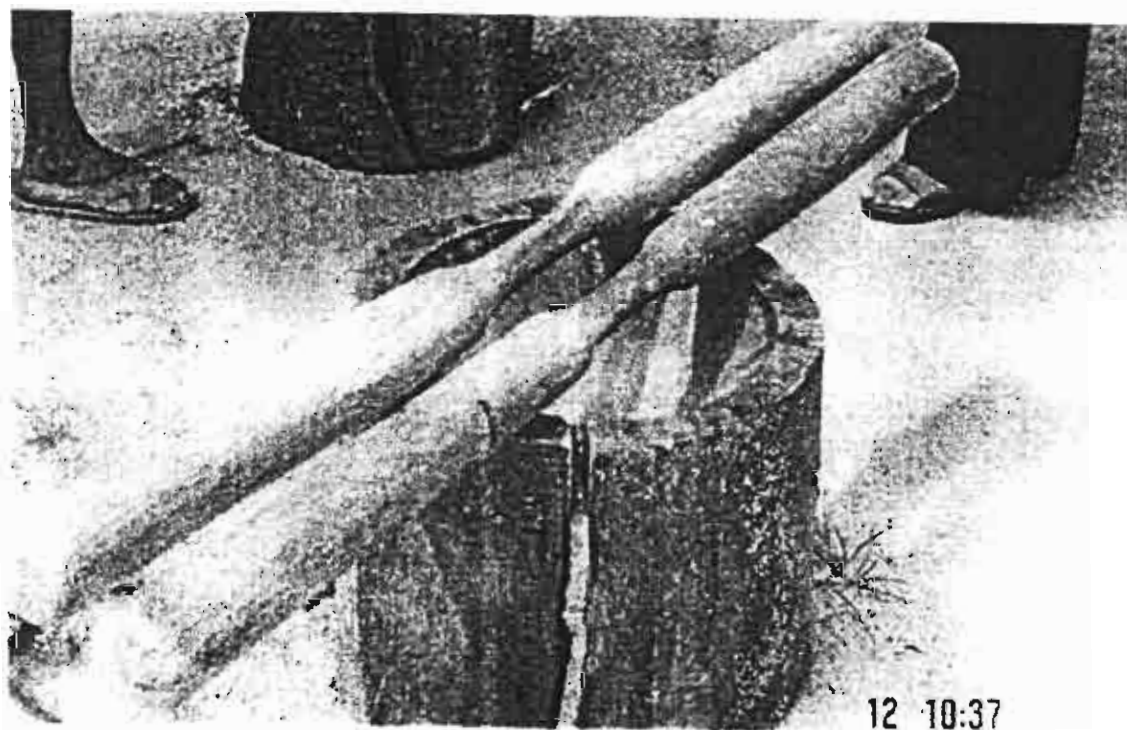
การจัดเตรียมสิ่งจำเป็นในพิธี

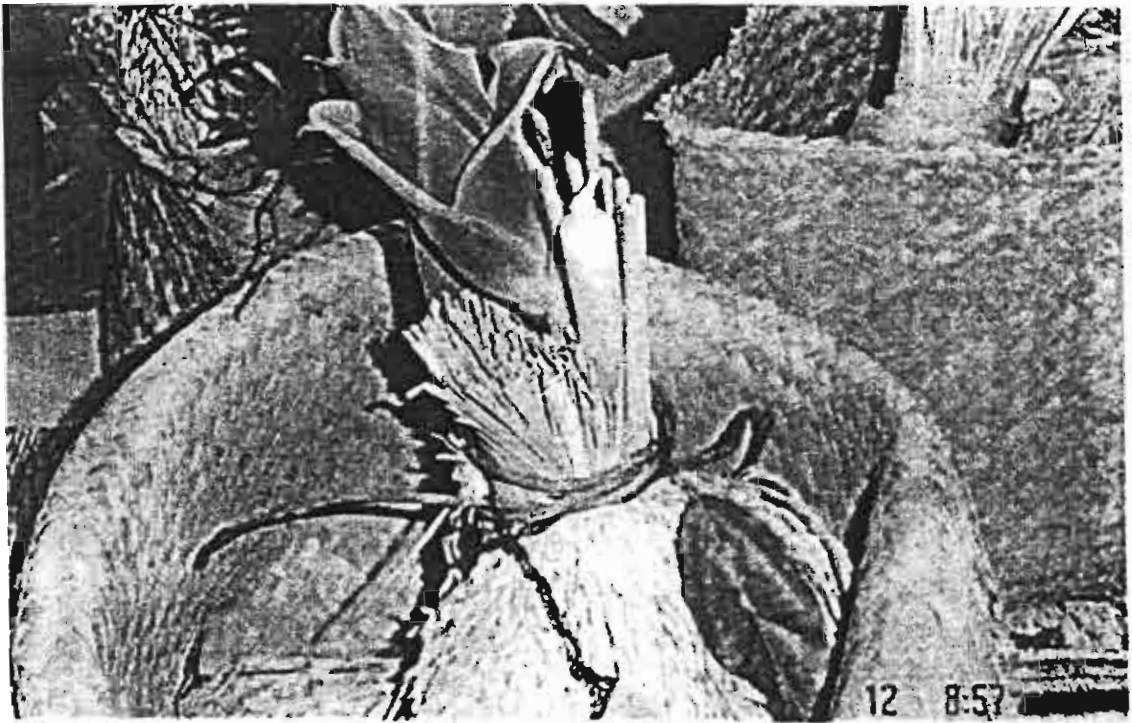
พิธีทำขวัญข้าว

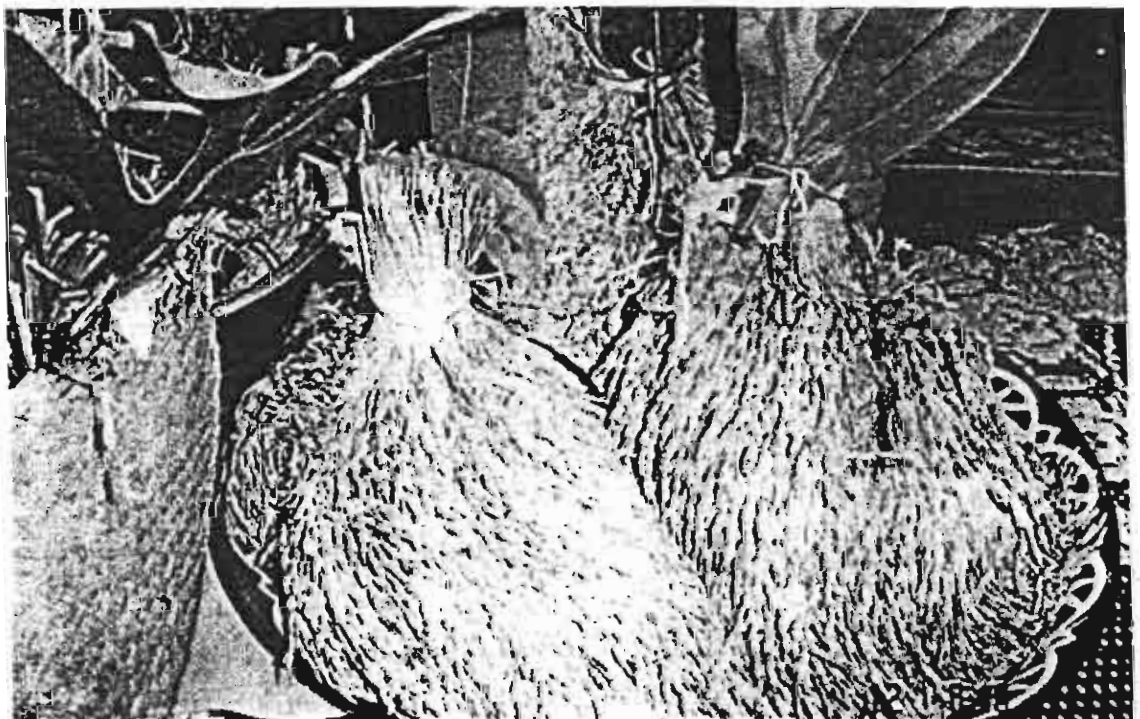
การซ้อมข้าวสาร

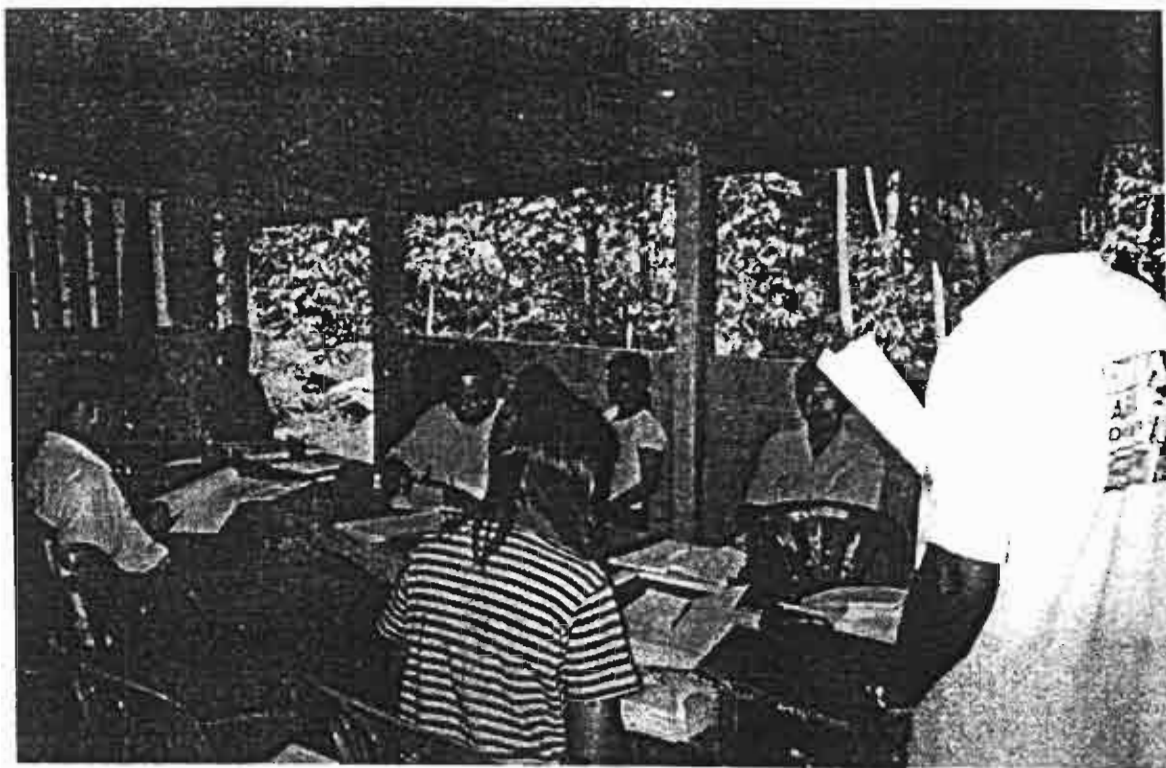
"ครกตำข้าว" อุปกรณ์ในการซ้อมข้าวสาร

พิธีทำขวัญข้าว

พิธีทำขวัญข้าว

เวทีวิเคราะห์ข้อมูลย่อย

เตรียมการก่อนเวทีจะเริ่ม

บรรยากาศการเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลด้วยบรรยากาศเป็นกันเอง

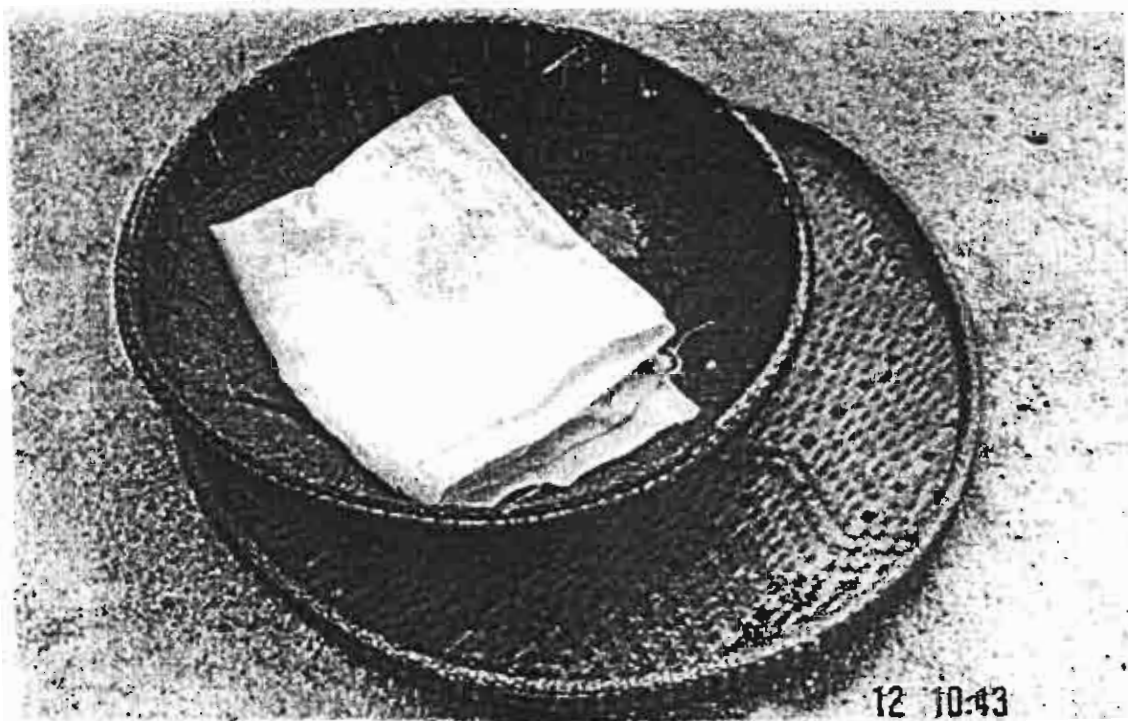
สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน

สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน

ร่วมกิจกรรมในพื้นที่

อุปกรณ์ในการร่อนข้าวเปลือก (กระด้ง)

ทีมวิจัยร่วมกันรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์

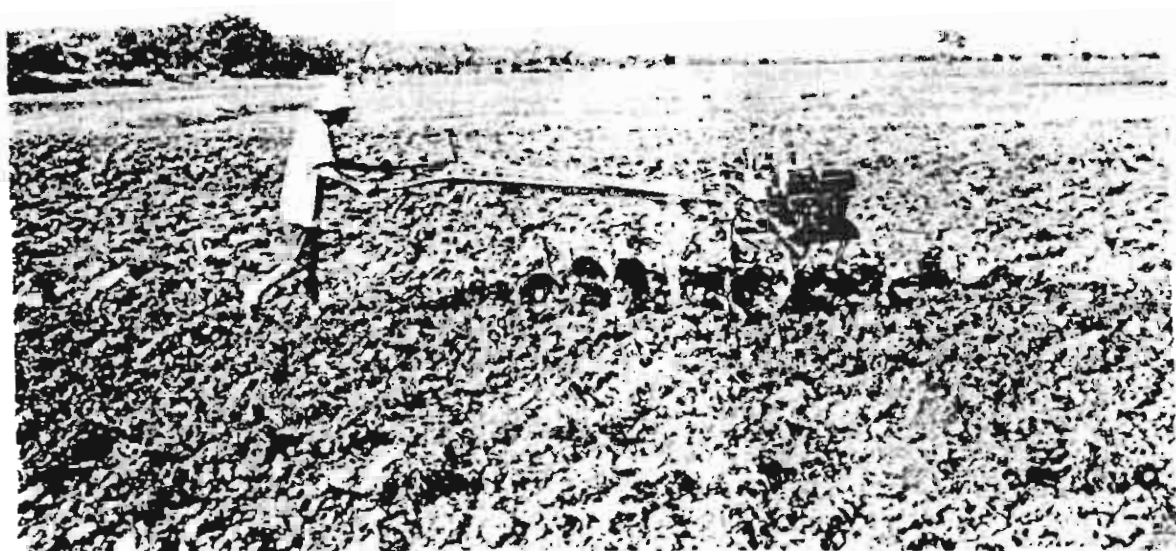
บรรยากาศการเก็บข้อมูล

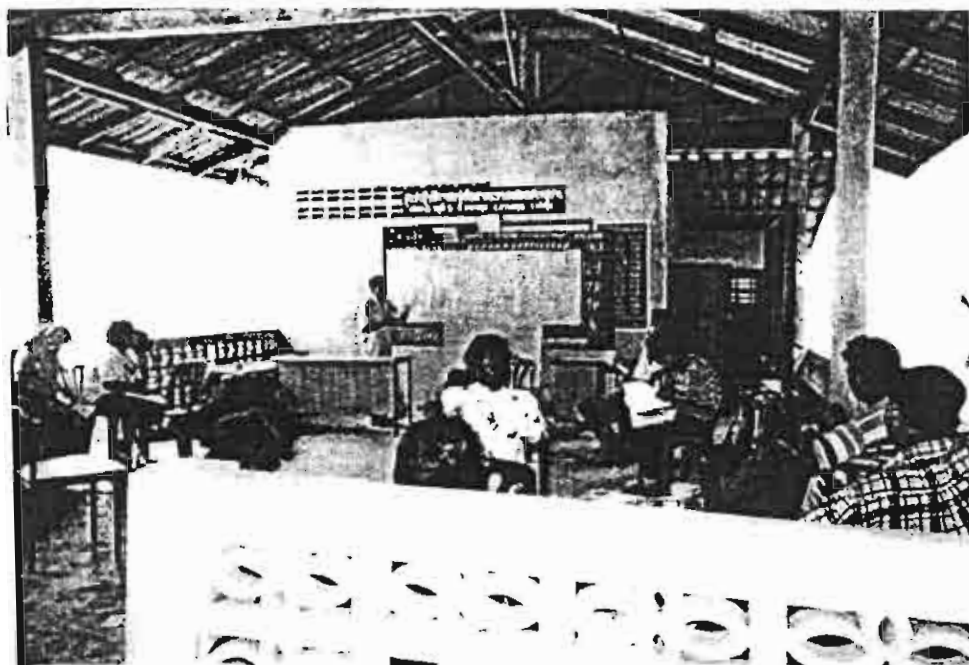
สัมภาษณ์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน และการ
ทำนาแบบดั้งเดิม

เก็บข้อมูลไป ดูการสาธิตไป

"ควายเหล็ก" แทนควายดั้งเดิม หาดูได้ง่ายใน
ปัจจุบัน

เวทีวิเคราะห์ข้อมูล

บรรยากาศการเก็บข้อมูล